

TIIVISTELMÄ

Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT
School of Engineering Science
Tuotantotalouden koulutusohjelma

Jouni Siikki

Korkeakouluopiskelijoiden minäpystyvyys ja yrittäjyysintentionio

Diplomityö
2019

57 sivua, 14 kuviota, 10 taulukkoa

Tarkastajat: Professori Timo Pihkala ja KTT Elena Ruskovaara

Hakusanat: Minäpystyvyys, intentionio, yrittäjyysintentionio

Keywords: Self-Efficacy, Intention

Tässä diplomityössä tarkastellaan suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysaikomusten ja yrittäjämäisen minäpystyvyyden välisiä suhteita. Keskeisin kysymys on, että voiko korkeakouluopiskelijan yrittäjyysintentioniota selittää minäpystyvyydellä. Aineistona käytetään kansainvälisen GUESSS-tutkimuksen kansallisia vastauksia, jotka on kerätty vuonna 2018.

Vastaukset on jaettu vastaajien ura-aikomusten perusteella kolmeen ryhmään ja näiden ryhmien vastausten yrittäjyysaikomusten ja yrittäjämäisten minäpystyvyyksien keskinäisiä suhteita tarkastellaan taustamuuttujia vaihtelemalla. Tuloksia analysoidaan kuvailevilla tilastollisella menetelmällä.

Saadut tulokset osoittavat, että tietyissä tapauksissa minäpystyvyys voi selittää yrittäjyysaikomusta.

ABSTRACT

Lappeenranta-Lahti University of Technology LUT
School of Engineering Science
Degree Programme in Industrial Engineering and Management

Jouni Siikki

Self-Efficacy and Entrepreneurial Intention of University Students

Master's thesis

2019

57 pages, 14 figures, 10 tables

Examiners: Professor Timo Pihkala. and D.Sc. (Econ.) Elena Ruskovaara

Keywords: Self-Efficacy, Intention, Entrepreneurial Intention, Entrepreneurship

This Master's Thesis surveys the relations between entrepreneurial intentions and self-efficacy among Finnish university students. The main question is: Can the entrepreneurial intention be explained by self-efficacy? The used data was the Finnish part of international questionnaire called GUESSS from year 2018.

The answers of the data have been divided in to three groups according to career intentions of the students. These answers of the three groups concerning entrepreneurial intentions and self-efficacy were examined by converting certain variables. The results were analyzed by describing the statistics.

The correlation between entrepreneurial intention and self-efficacy was shown in some cases.

ALKUSANAT

Kiitos työn ohjaajalle ja tarkastajalle professori Timo Pihkalalle joka tiesi mitä pitää tehdä.

Kiitokset myös Tiinalle ja pienelle Moona-tyttärelle joka piti huolen työskentelyn tauottamisesta.

Mäntsälässä 5.12.2019

Jouni Siikki

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	8
2	Minäpystyvyys.....	12
2.1	Minäpystyvyys psykologiassa	12
2.2	Yrittäjyysprosessi	14
2.3	Psykologiset ja ei-psykologiset tekijät yrittäjämäisten mahdollisuuksien hyödyntämisessä (Exploitation of entrepreneurial opportunities).....	15
2.4	Kontrolliodotukset	16
2.5	Yrittäjämäinen minäpystyvyys (Entrepreneurial self-efficacy ESE)	17
3	Yrittäjyysintentio	21
3.1	Intentio käsitteenä.....	21
3.2	Suunnitelmallisen käyttäytymisen teoria (TPB).....	21
3.3	Yrittäjyysaikomus.....	23
4	Aineisto.....	27
4.1	The Global University Entrepreneurship Students Spirit Survey GUESSS.....	27
4.2	Aineiston kuvailu.....	27
4.3	Tutkimusmenetelmä	30
5	Tulokset	32
5.1	Yleistä vastauksista.....	32
5.2	Yrittäjyysaikomukset.....	34
5.3	Yrittäjämäiset taidot ja pystyvyysuskomukset	38
6	Johtopäätökset ja yhteenveto	49
6.1	Johtopäätökset.....	49
6.2	Yhteenveto.....	50
6.3	Jatkotutkimussuositukset	52
	Lähteet	53

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

- Kuvio 1** Yrittäjyysprosessin vaiheet ja psykologisten tekijöiden sijainti prosessissa. 15
- Kuvio 2** Yrittäjämäisen minäpystyvyyden tutkimuksen käsitteellinen yhteenveto. 18
- Kuvio 3** Perustellun toiminnan teoria (TRA). 21
- Kuvio 4** Suunnitelmallisen käyttäytymisen teoria (TPB). 21
- Kuvio 5** Shaperon yrittäjyystapahtuman malli (SEE). 24
- Kuvio 6** Vastaajien ura-aikomukset. 32
- Kuvio 7** Luokkien yrittäjyysintentiont. 35
- Kuvio 8** Luokkien asenteet yrittäjyyttä kohtaan. 37
- Kuvio 9** Yrittäjyysintentiont ja minäpystyvyys. 39
- Kuvio 10** Luokkien yrittäjyysintentiont ja minäpystyvyydet sukupuolen perusteella. 40
- Kuvio 11** Yrittäjyyskursseille osallistumisen vaikutus verrattuna koko luokan intentiontioon. 42
- Kuvio 12** Luokkien yrittäjyysintentiont ja minäpystyvyydet jaettuna yrittäjyyskursseille osallistumisten mukaan. 44
- Kuvio 13** Yrittäjyysintentiont vanhempien yrittäjyystaustan mukaan. 46
-
- Taulukko 1** Vastaajat sukupuolen ja opiskelun kokoaikaisuuden perusteella. 27
- Taulukko 2** Vastaajien tavoitteena olevien tutkintojen taso. 27
- Taulukko 3** Vastaajat pääaineittain. 28
- Taulukko 4** Tutkittavat luokat. 33
- Taulukko 5** Luokkien yrittäjyysaikomuksia kuvaavien väittämien keskiarvot. 34
- Taulukko 6** Luokkien asennetta yrittäjyyteen mittaavat väittämät ja niiden keskiarvot. 36
- Taulukko 7** Yrittäjämäisten taitojen ja pystyvyysuskomusten tasojen keskiarvot. 38
- Taulukko 8** Yrittäjyyskursseille osallistuminen. 41
- Taulukko 9** Yrittäjyyskurssien vaikutus. 42
- Taulukko 10** Vanhempien yrittäjyystaustat luokittain. 45

SYMBOLI- JA LYHENNELUETTELO

Käytetyt lyhenteet

ESE	Entrepreneurial Self-Efficacy
EU	Euroopan Unioni
GEM	Global Entrepreneurship Monitor
GUESSS	Global University Entrepreneurial Spirits Students` Survey
MBA	Master of Business Administration
SEE	Model of Entrepreneurial Event
PBC	Perceived Behavioural Control
TBP	Theory of Planned Behaviour
TRA	Theory of Reasoned Action

1 JOHDANTO

Tiedetään, että korkeakouluopiskelijat perustavat opiskeluaikanaan opintojansa hyödyntäen omia yrityksiä. Tunnetaan tapauksia, joissa uravalintatilanne on opiskelijan edessä jo ennen valmistumista, kun on tullut tilaisuus aloittaa yritys spontaanisti tai vaihtoehtona työllistymiselle heti valmistumisen jälkeen. Aikaisemmin tällaisia yrityksiä perustettiin lähinnä teknologia-aloille, mutta nyt niitä perustetaan lähes kaikille toimialoille. On olemassa tarkkojakin arvioita näiden yritysten määrästä ja laaduista, paitsi Suomessa, niin myös kansainvälisesti. Valtiovallan toimesta tunnustetaan, että korkeakouluopiskelijoiden yritystoiminnalla on oma vaikutuksensa toteutettavan yrityspolitiikan sisällössä ja resurssien ohjautumisessa. Edelleen tunnustetaan yleisesti, että yritystoiminta on merkittävässä asemassa uusien työpaikkojen luomisessa. Viimeaikaiset uutiset kertovat, että myös yrittäjäjärjestöt ovat kääntäneet katseensa korkeakouluopiskelijoiden puoleen miettiessään yrittäjöpohjan laajentamista.

Koska näyttää siltä, että yrittäjyys on nousemassa tai noussut varteenotettavaksi uravaihtoehdoksi korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa, on tärkeää myös ymmärtää syitä, jotka ovat edistäneet tällaista kehitystä. Tehtyihin tutkimuksiin pohjautuen voidaan ajatella, että muutoksia on tapahtunut yleisissä asenteissa yrittäjyyttä kohtaan. Tällainen muutos on ollut omiaan muokkaamaan ilmapiiriä korkeakouluissa yrittäjyysmyönteisemmäksi ja tuloksena on yrittäjyysaikomusten yleistyminen opiskelijoiden keskuudessa. Toiseksi yrittäjyysopintojen sisällyttäminen opintosuunnitelmiin ja tarjolla oleva yrittäjyyskoulutus ovat mahdollistaneet sen, että likimain kaikki korkeakouluopiskelijat ovat opintojensa jossain vaiheessa vähintäänkin sivunneet yrittäjyysaiheita. Oma osuutensa on myös medialla, joka kerkeästi esittelee yrittäjien menestystarinoita. Yhtenä selityksenä käy myös muutokset työurien rakenteissa. Perinteinen yksi työura läpi elämän on muuttumassa moninaisemmaksi ja tässä vaihtoehtona nähdään myös yrittäjyys. Edelleen digitalisaation mukanaan tuomat uudet työkalut ovat luoneet mahdollisuuksia ja toisaalta on syntynyt uudenlaisia markkinoita, mahdollistaen sen, että yrityksen perustamiskynnys on laskenut. Esimerkiksi yrityksen perustamisessa tarvittavan pääoman tarve on laskenut merkittävästi.

Tässä opinnäytetyössä on kuitenkin tarkoitus tarkastella lähemmin erityisesti sitä, miten yleisesti korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa on aikomuksia ryhtyä yrittäjäksi, toimitaan

jo yrittäjänä tai ollaan käynnistämässä yritystä, sekä myös sitä, miten yleisiä ovat sellaiset opiskelijat, joilla ei ole lainkaan aikomuksia ryhtyä yrittäjäksi. Toisin sanoen pyrkiä ymmärtämään korkeakouluopiskelijoiden käyttäytymistä uranvalintatilanteessa.

Yrittäjän ominaisuuksia on tutkittu melko laajasti ja näihin tutkimuksiin pohjautuen vallitsee yleisesti väljä käsitys siitä, millainen yrittäjän malli on ja millaisia ovat pääpiirteittäin ne kehitys- ja kasvupolut, joita yrittäjäksi aikova on kulkenut matkallaan kohti yrittäjyyttä. Näihin ei ole tarkoitus tässä kiinnittää huomiota. Niin ikään yrittäjyyden prosessi sinällään käsitellään lyhyesti niiltä osin, minkä voi ajatella olevan merkityksellistä aiheen hahmottamisen kannalta.

Tutkimuksen viitekehyksenä toimivat käsitteet self-efficacy, minäpystyvyys ja intention, aikomus. Näiden välisiä suhteita käsitellään korkeakoulukontekstissa.

Bandura määritteli käsitteen minäpystyvyys tarkoittavan uskomusta suoriutumisesta tai onnistumisesta jossain tehtävässä ja että nämä uskomukset vaihtelevat tehtävästä riippuen. Minäpystyvyys ei ole luonteenpiirre vaan yksilön kokemukset muovaavat uskomuksia. On myös mahdollista, että yksilö oppii muokkaamaan kokemuksiaan ja näin kohtaamaan erilaisia ja vaativampia haasteita, jolloin hänen minäpystyvyytensä kohoaa.

Edelliseen nojaa Wilson et al. (2007) tutkimus Gender, Entrepreneurial Self-Efficacy, and Entrepreneurial Career Intentions: Implications for Entrepreneurship Education, jossa yhteyttä minäpystyvyyden ja ura-aikomusten välillä on tarkasteltu kahdessa ryhmässä: Teini-ikäisillä yleisesti ja aikuisilla MBA-opiskelijoilla. Tämän tutkimuksen ja nyt käsillä olevan tutkimuksen yhteneväisyyksiä ja eroja on tarkoitus pohtia myöhemmin tarkemmin. On kuitenkin huomattava, että nyt tarkasteltavana on nimenomaan korkeakouluopiskelijoiden ryhmä.

Ajzen on kuvannut intention eli aikomuksen olevan yksilön pyrkimystä työskennellä suunnitelmallisesti tavoitteen saavuttamiseksi. Näin esitelty suunnitelmallisen käyttäytymisen teoria eli Theory of planned behaviour (TPB) selittää aikomuksen edeltävän, selittävän ja ennustavan yksilön suunniteltua käyttäytymistä (Ajzen, 1991). Suunnitelmallisen käyttäytymisen teorian lisäksi toinen merkittävä malli on Shaperon yrittäjyystapahtuman malli (Model of Entrepreneurial Event). (Krueger et al. 2000)

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysaikomuksia ja erityisesti sitä, minkälaisia ovat heidän omat näkemyksensä heidän omista taidoistaan eli minäpystyvyyden vaikutusta yrittäjyysaikomuksiin, sekä sitä millainen on niiden opiskelijoiden minäpystyvyysofiili, jotka eivät omaa yrittäjyysaikomuksia. Lisäksi pyritään löytämään selityksiä, miksi näin on ja pystytäänkö ylipäätään löytämään johdonmukaisuutta ryhmän käyttäytymisessä. Ne opiskelijat, jotka jo toimivat yrittäjinä tai ovat yrityksen perustamisvaiheessa, on rajattu tästä tarkastelusta pois.

Tilastollisena aineistona on käytetty vuonna 2018 kerättyä GUESSS-tutkimuksen kansallista osuutta. GUESSS – GLOBAL UNIVERSITY ENTREPRENEURIAL SPIRIT STUDENTS SURVEY on kyselytutkimus, joka toteutetaan 54:ssä maassa. Kyseessä on pitkittäistutkimus korkeakouluopiskelijoiden yrittämisestä, yrittäjäaikomuksista ja yleisestä suhtautumisesta yrittäjyyteen. Projekti on aloitettu vuonna 2002 ja Suomi on osallistunut vuosina 2006, 2008, 2011, 2016 ja 2018. Saatekirje kyselystä lähetettiin kaikkiin suomalaisiin korkeakouluihin ja vastauksia saatiin 181.

Tutkimuksen tuloksesta hyötyvät ne tahot, jotka suunnittelevat yrittäjyyteen liittyvien kykyjen kehittämistä tai muita yrittäjyyskasvatuksen sisältöjä, kuten esimerkiksi yrittäjyys- ja yrityksen perustamiskursseja. Kurssien sisältöjä voidaan kohdistaa tarkemmin yksilöille. Edelleen neuvontaa suorittavat voivat ohjata opiskelijoita paremmin suunnittelemaan opintojaan perustuen opiskelijan omiin vahvuuksiin ja tavoitteisiin.

Keskeisimmistä aihetta käsittelevistä artikkeleista on helppo päätyä johtopäätökseen, että yksilön yrittäjämäinen minäpystyvyys on keskeisessä osassa tämän tähdätessä yrittäjän uralle ja sitoutuessa yrittäjämäiseen käyttäytymiseen. (Chen et al. 1998)

Keskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat: Korreloiko minäpystyvyys yrittäjyysaikomusten kanssa? Siis mitä korkeampi minäpystyvyys, sitä korkeampi intentio. Ja edelleen: Millaisen tuloksen antaa yhdellä tekijällä selitetty intentio ja voidaanko tehdä jotain luotettavia ennusteita tutkimusjoukon yrittäjyysintention kehittymisestä ja käyttäytymisestä? Koska yleisesti tutkijapiireissä tunnustetaan, että intention saattavat vaikuttaa pystyvyyssuskomusten lisäksi myös muun muassa asenteet ja ympäristö, on ehkä syytä tarkastella asiaa myös jonkun niistä tekijöistä läsnä ollessa. Tästä päästään kysymyksiin: Mikä on yrittäjyyskursseille tai muuhun yrittäjyysopetukseen osallistumisen vaikutus

pystyvyysuskomuksiin? Onko osallistuminen lisännyt pystyvyysuskomusta ja jos on, niin miten se näkyy intentiossa?

Korkeakoulu ympäristönä on ainutkertainen, eikä sinänsä heijasta mitään erityistä yhteiskunnallista tai poliittista kehitystä. Tutkimustulokset ovat vertailukelpoisia aikaisemmin tehtyihin vastaaviin tutkimuksiin ja lisäksi voidaan tehdä oppilaitoskohtaista erityispiirteiden havainnointia.

Opinnäytetyön luvuissa 2 ja 3 on esitetty teoreettinen viitekehys. Neljännessä luvussa kuvaillaan käytettyä aineistoa. Luvussa 5 analysoidaan tutkimustuloksia ja luku 6 esittää yhteenvedon ja johtopäätökset.

2 MINÄPYSTYVYYS

Tässä käsiteltävän keskeisimmän teorian on esittänyt kliinisen psykologian tohtori Bandura.

2.1 Minäpystyvyys psykologiassa

Minäpystyvyys, josta jossain käytetään myös nimitystä pystyvyysuskonus, määritellään usein yksilön uskomukseksi organisoitua suorittamaan jokin tehtävä. Kysymys on siis siitä, kuinka kyvykkääksi yksilö tuntee itsensä suhteessa tehtävän menestyksekkääseen suorittamiseen. (Bandura 1997)

Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan oppiminen muodostuu tarkkaavaisuudesta, säilyttämisestä, suorittamisesta, joka tässä on opitun reaktion tuottamista ja motivaatiosta. Kognitiivisessa sosiaalisen oppimisen teoriassa on erotettavissa prosesseja, joiden voi ajatella selittävän sitä, miten yksilö havainnoidessaan abstrahoi ryhmän reaktioista erilaisia piirteitä muodostaen näiden pohjalta omia käyttäytymiskaavojaan, jotka voittavat yksilön aikaisemmin kokemat ärsykkeet. Merkittävä on myös yksilön omaa toimintaa koskevat tulosodotusten vaikutukset. Yksilön oman selviytymisen odotusta kutsutaan pystyvyydeksi. (Bandura 1977)

Pystyvyyden tunne on yksilön usko omaan kykyynsä vaikuttaa elämänsä merkittäviin ja tärkeisiin tapahtumiin ja se motivoi kaikkea oppimista. Pystyvyyden katsotaan perustuvan tietoon omista aikaisemmista suorituksista, sijaiskokemuksesta, muiden vakuutteluista ja omien reaktioiden tulkinnoista. (Ibid)

Odotukset suoriutumisesta voidaan jakaa toiminnan odotuksiin halutun lopputuloksen tuottamiseksi eli saavutusodotuksiin ja toisaalta yksilön kykyodotuksiin tehtävän suorittamiseksi eli minäpystyvyyteen. Näistä saavutusodotukset ovat siis enemmän yksilön arvioita tehtävän lopputuloksesta ja minäpystyvyys yksilön uskomus omasta kyvykkyydestään suoriutua tehtävästä. (Bandura 1997)

Varhaisemmissa motivaatiota kuvaavissa teorioissa painotus on ollut saavutusodotuksissa. Nähtiin, että tehtävän suorittamisesta aiheutuva palkkio on suurempi motivaattori, kuin kokemusperäinen ja tehtävän arvoihin liittyvä minäpystyvyys. Tehtävän arvo yksilölle

korostuu myös tapauksessa, jossa korkeasta minäpystyvyydestä huolimatta tehtävä jää suorittamatta koska tehtävä sinänsä ei ole kiinnostava. Ja edelleen jos tehtävän arvostus on matala, niin yksilön kiinnostus tehtävän suorittamista kohtaan laskee. Korkealla minäpystyvyydellä ei siten katsota välttämättä olevan suoranaista tehtävän suorittamisen toimeenpanevaa voimaa. (Ibid)

Yksilön käsityksen voimakkuus omista kyvykkyyksistään riippuu käsillä olevan tehtävän vaikeudesta ja laajuudesta. Minäpystyvyyttä tarkastellaankin usein suhteessa tehtävän vaikeuteen, laajuuteen tai uskomuksen voimakkuuteen. Tehtävät jaetaan tarkasteluissa yksilön osaamisen mukaan helpohkoihin, haastaviin ja erityisen haastaviin tehtäviin. (Ibid)

Minäpystyvyys tehtävän laajuuden suhteen kuvaa tehtävien luonnetta ja laatua. Minäpystyvyys saattaa liittyä yhteen tiettyyn tai useaan eri tehtävään. Laajalla minäpystyvyydellä tarkoitetaan sitä, että yksilön käsitys omista kyvykkyyksistään on samanlainen useissa toistensa kanssa erilaisissa tehtävissä. (Ibid)

Uskomuksen voimakkuus eli tässä minäpystyvyyden voimakkuus kuvaa sitä varmuutta, millä yksilö uskoo suoriutuvansa tehtävästä. Sanotaan, että kun yksilön minäpystyvyys on tarpeeksi voimakas, niin se ylittää kynnyksen suorittaa tehtävä. Jos minäpystyvyys on heikko eikä kynnyks ylitä, niin tehtävä jää todennäköisesti suorittamatta. Kynnyksen ylittyä vaihtelut minäpystyvyyden voimakkuudessa on vaikeasti havaittavia koska yksilön käyttäytyminen ei kynnyksen ylityksen jälkeen enää juurikaan muutu. Minäpystyvyyden katsotaan osoitetusti vaikuttavan positiivisesti suorituksiin eli yksilön korkea minäpystyvyys saa yksilön suoriutumaan tehtävästä paremmin. (Ibid)

Yksilö voi muokata minäpystyvyyttään onnistumisen kokemuksella, vertaistensa suoriutumista seuraamalla, sosiaalisen tuen avulla ja fyysisten ja emotionaalisten tunnetilojen hallinnalla. Näistä tärkein on onnistumisen kokemus. Onnistumista arvioidaan suhteessa tehtävän vaikeuteen, muilta saatuun tukeen ja omiin panostuksiin. Tehtävästä suoriutuminen pienin omin panostuksin saattaa nostaa minäpystyvyyttä enemmän kuin isomman panostuksen seurauksena tapahtunut onnistuminen, koska suoriutuminen tuntuu helpommalta. Vertaisen onnistuminen niin ikään nostaa minäpystyvyyttä. Vaikuttavinta se on silloin, kun yksilö tuntee olevansa kyvykkyydeltään vertaista kehittymättömämpi. (Ibid)

Saatu palaute muovaa yksilön käsitystä omasta kyvykkyydestään. Edelleen yksilön näkemys mentorinsa korkeasta kyvykkyydestä vaikuttaa nostavasti yksilön minäpystyvyyteen palautetilanteessa. Myös yksilön tulkinnat omista fyysisistä ja emotionaalisista tunnetiloistaan heijastuvat tämän minäpystyvyyteen ja sen tasoon. (Ibid)

2.2 Yrittäjyysprosessi

Yrittäjyysprosessi (entrepreneurial process) on monitahoinen poikkitieteellinen kokonaisuus, jota voidaan lähestyä melkein mistä näkökulmasta tahansa. William B. Gartner kuvaa yrittäjyysprosessin moniulotteisena, vaiheittaisena ja jatkuvana toimintoketjuna, jonka tavoite on nykytilan muuttaminen (Gartner 1985).

Yrittäjyysprosessia voidaan tarkastella yrityksen perustamisen ja uuden organisaation syntymisen näkökulmasta (Aldrich & Martinez 2001) tai toisaalta sen voidaan ajatella kuvaavan menestymistä yrittäjyudessa (Low & MacMillan 1988). Yrittäjällä voi prosessin vaiheesta riippuen olla esimerkiksi omistajan, johtajan tai innovaattorin rooli (Gartner 1989) ja se saattaa sisältää tietojen, resurssien ja verkostojen hyödyntämistä (Aldrich & Martinez 2001).

Perinteisin yrittäjyysprosessin tutkimus lähti yrittäjän piirteistä, mutta 1980-luvun lopulta lähtien on suuntausta ollut myös dynaamiseen, toimintakeskeiseen tutkimusnäkökulmaan (Gartner 1989). Tällaisten tutkimusten sisällöt ovat usein keskittyneet yrittäjyysprosessin liiketoiminnallisiin kokonaisuuksiin kuten yrityksen perustamisen näkökulmasta havainnoitaviin liiketoiminnan mahdollisuuksien tunnistamiseen, resurssien keräämiseen, tuotteistamiseen tai organisaatioiden rakentamiseen.

Tällaisesta poikkitieteellisestä lähtökohdasta, jossa on elementtejä psykologiasta sosiologiasta ja taloustieteistä (Shane 2003), on tämän tarkastelun perustaksi luontevaa valita psykologinen näkökulma. Helpoimmin psykologiset liittynät hahmottaa Scott Shanen esittämästä mallista. Malli sinänsä pyrkii kuvaamaan koko yrittäjyysprosessia, mutta siitä on erotettavissa ne prosessin osat, joiden voidaan ajatella menevän tämän tarkastelun keskeisiin käsitteisiin, minäpystyvyyteen ja yrittäjyysaikomukseen.

Yksinkertaistettuna malli kuvaa yrittäjyysprosessin keskeisten osien olevan liiketoimintamahdollisuuden tunnistaminen, yksilön päätös tunnistetun mahdollisuuden hyödyntämiseksi, resursointi, strategian laatiminen, organisointi ja suorittaminen (Shane 2003). Minäpystyvyys liittyy näistä osaprosesseista tunnistetun mahdollisuuden hyödyntämiseen.

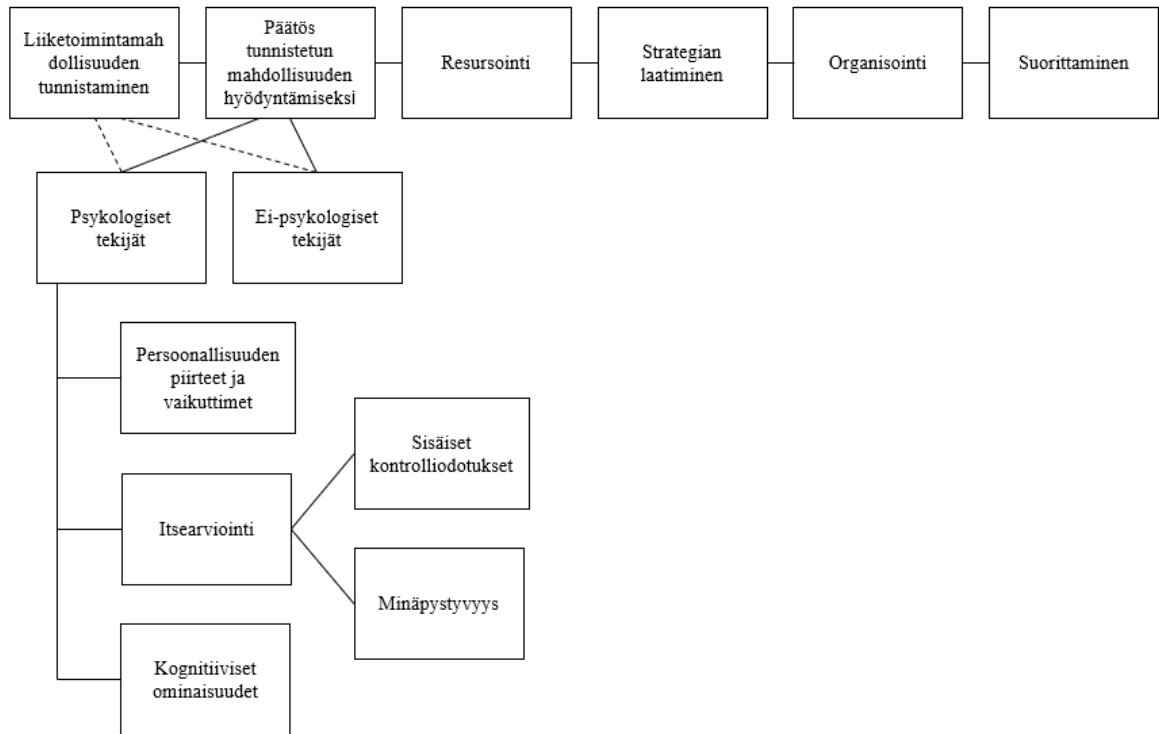
2.3 Psykologiset ja ei-psykologiset tekijät yrittäjämäisten mahdollisuuksien hyödyntämisessä (Exploitation of entrepreneurial opportunities)

Yksilön psykologiset ja ei-psykologiset tekijät vaikuttavat tämän päätökseen hyödyntää havaittua mahdollisuutta eli pelkistäen valita yrittäjyys. Sekä psykologisissa että ei-psykologisissa tekijöissä voidaan erottaa osia, jotka ovat hyvinkin pysyviä, kun taas toiset saattavat muuttua ajan ja yksilön kokemusten myötä. On myös yksilöllisiä tekijöitä, joihin yksilö itse ei voi vaikuttaa. Tällainen on esimerkiksi fyysinen ikä. (Shane 2003)

Yrittäjämäisten mahdollisuuksien hyödyntämisen ei-psykologisia tekijöitä ovat ikä, koulutus, työkokemus, sosiaalinen asema, vaihtoehtokustannus sekä jopa työssä käyvä puoliso. Psykologiset tekijät, jotka vaikuttavat yksilön taipumukseen hyödyntää yrittäjämäisiä mahdollisuuksia, voidaan jakaa kolmeen kategoriaan. Näitä ovat persoonallisuuden piirteet ja vaikuttimet, itsearviointi (core self-evaluation) ja kognitiiviset ominaisuudet. (Ibid)

Persoonallisuuden piirteet ja vaikuttimet on jaettu edelleen ulospäinsuuntautuneisuuteen, miellyttävyyteen, suoritustarpeeseen, riskinottokykyyn ja itsenäisyyteen. Itsearviointi jakaantuu sisäiseen kontrolliodotukseen ja minäpystyvyyteen. Kognitiiviset ominaisuudet taas voidaan jaotella itsevarmuuteen, kykyyn yleistää ja intuitiivisuuteen. (Ibid)

Kuvassa 1 on hahmotettu Shanen yrittäjyyden prosessin kulkua ja psykologisten tekijöiden sijaintia prosessissa.

Yrittäjyysprosessin vaiheet etenevät ylimmäisinä vasemmalta oikealle.

Kuvio 1 Yrittäjyysprosessin vaiheet ja psykologisten tekijöiden sijainti prosessissa

Edellä luvussa 2.1 tarkasteltiin minäpystyvyyttä yleisesti psykologisena ilmiönä. Seuraavaksi käsitellään yksilön kontrolliodotuksia, jotka muodostavat minäpystyvyyden kanssa yrittäjämäisten mahdollisuuksien hyödyntämisen psykologisista tekijöistä itsearviointiin.

2.4 Kontrolliodotukset

Yksilön kontrolliodotukset eli elämänhallinta voi olla sisäistä tai ulkoista. Kun yksilö uskoo voivansa itse vaikuttaa kohtaamiinsa tapahtumiin tai toimintaympäristöihin, ajatellaan yksilöllä olevan korkea sisäinen elämänhallinta, joka tuottaa voimakkaan kontrollin tunteen. Jos yksilö kuitenkin kokee, että omista teoista ja valinnoista huolimatta joku muu tekijä vaikuttaa hänen osaltaan tapahtumien kulkuun, on yksilöllä tällöin ulkoinen elämänhallinta. Näistä kahdesta elämänhallinnan tyypistä sisäisen elämänhallinnan omaava yksilö on

todennäköisempi yrittäjämäisen liiketoimintamahdollisuuden hyödyntäjä. (Shane 2003) Edellistä saattaa selittää myös tällaisen yksilön suorittamisen tarve. Saman seikan voi ajatella osaltaan erottavan menestyvänä yrittäjänä ja muuna kuin yrittäjänä toimivan yksilön (Vesala 1992).

2.5 Yrittäjämäinen minäpystyvyys (Entrepreneurial self-efficacy ESE)

Yrittäjäjyys on merkittävä tekijä työllisyydessä, talouden kasvussa, innovaatioissa, tuotteistamisessa, palvelujen laadussa, kilpailussa ja taloudellisessa joustavuudessa. Se on myös mekanismi, jonka avulla monet liittyvät yhteiskunnan taloudelliseen ja sosiaaliseen valtavirtaan auttaen samalla kulttuurillista sopeutumista, yhteisöön integroitumista ja sosiaalista liikkuvuutta. Tutkijapiireissä tiedostetaan, että psykologeilla on runsaasti tutkimuskohteita yrittäjyyttä käsittelevän kirjallisuuden aukkopaikkojen täyttämässä. On osoitettu, että psykologit voivat auttaa tunnistamaan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat uuden yritystoiminnan luomiseen ja menestymiseen sekä tuottaa tietoa valtarakenteille yrittäjyyden helpottamiseksi. (Hisrich et al. 2007)

Aikaisemmin esitetyn Banduran psykologisen minäpystyvyyden luonnehdinnan lisäksi tiedetään yleisesti, että yrittäjämäinen minäpystyvyys, joka tässä on yksilön uskomus kykyihinsä suoriutumisesta tähdättäessä nimen omaisesti yrittäjämäisiin tuloksiin, on merkittävässä roolissa, kun tarkastellaan yksilön pyrkimyksiä yrittäjämäisille urille ja sitoutumista yrittäjämäiseen käyttäytymiseen. (Chen et al. 1998)

Joidenkin tutkijoiden tarkastellessa minäpystyvyyttä ja sen seurauksia yleisesti, mitä tahansa tehtävää koskien, useimmat asiantuntijat ovat yksimielisiä siitä, että minäpystyvyyden laatu on ominaista kullekin joukolle, joka tähtää tiettyyn käyttäytymiseen tulevaisuudessa, kuten esimerkiksi uravalintaan tai luovuutta vaativiin tehtäviin, Banduran perusteorioiden mukaisesti. Kun edellisen vaikutukset kohdistuvat yksilön urakehitykseen ja siinä suoriutumiseen, niin voidaan puhua ammattispesifisestä minäpystyvyydestä (Lent et al. 1994). Yrittäjämäinen minäpystyvyys on siis ammattispesifisen minäpystyvyyden yksi tyyppi.

Minäpystyvyyden tutkimus on keskeisimpiä alueita, kun selvitetään yksilön toimijana tapahtuvaa käyttäytymistä ja yksilön toimintaan liittyviä uskomuksia (Frese 2009). Käsitteenä ja tutkimuskohteena minäpystyvyys oli alkujaan sosiaalipsykologian ja terveystieteiden tutkimusala, mutta on laajentunut ajan kuluessa liiketalouden-, organisaatio- ja hallintotutkimuksen ja tässä puheena olevan yrittäjyystutkimuksen alalle (Boyd & Vozikis 1994).

Minäpystyvyyden käsitteen avulla on päästy tutkimaan yrittäjän persoonallisuutta, mikä on edelleen vahvistanut sen asemaa yrittäjyyden tutkimuksessa yleisesti ja laajemmin. Yrittäjyyskontekstissa toimimiselle tunnusomaista on toimiminen riskien ja epävarmuuden läsnä ollessa. Tällaisessa kentässä minäpystyvyyden käsite yrittäjän käyttäytymistä ennustettaessa on hyödyllinen tekijä (Chen et al. 1998).

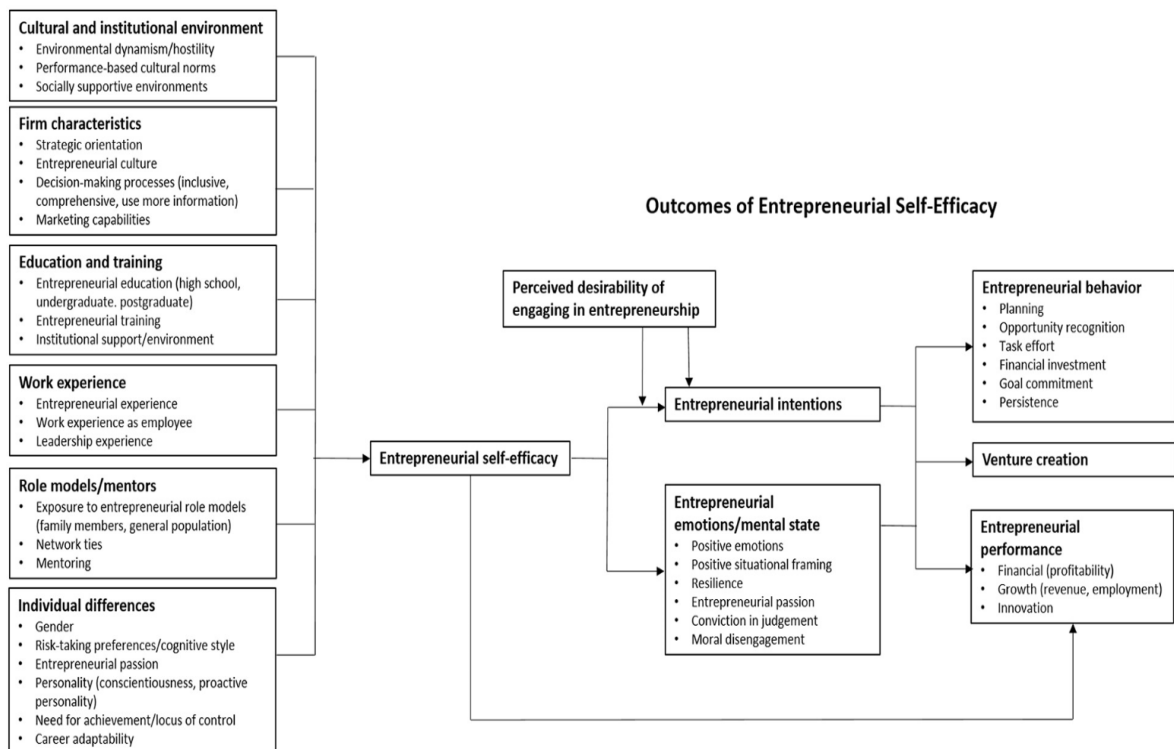
Chen, joka tutki nimenomaisesti yrittäjämäistä minäpystyvyyttä, esitti jopa, että yrittäjämäinen minäpystyvyys on yksilön ominaisuus, jonka puuttuminen saattaa johtaa yrittäjämäisen toiminnan karttamiseen. Merkityksellistä tässä on minäpystyvyyden taso. Eli yksilöllä saattaa olla ominaisuuksia, jotka mahdollistaisivat toimimisen yrittäjänä, mutta alhainen minäpystyvyyden taso estää sen. Toisaalta Chen toteaa myös, että tavoitteeseen pääsemiseen johtava suorittaminen ja toiminta eivät ole minäpystyvyyden tuotos, vaan saattavat olla vaikuttamassa minäpystyvyyden kehittymiseen. Yrittäjän vahvuuksia ja heikkouksia toimia yrittäjänä voidaan arvioida yrittäjämäistä minäpystyvyyttä hyödyntäen. Kokenut yrittäjä voi hyödyntää kehittyvää yrittäjämäistä minäpystyvyyttään hakemalla yritystoiminnan laajentumista ja kasvua tai perustamalla uusia yrityksiä. (Chen et al. 1998)

Minäpystyvyyttä uskomuksena pidetään verrattain pysyvänä. Edellä todettiin, että siihen on kuitenkin mahdollista ja hyödyllistäkin vaikuttaa. Yrittäjämäiseen minäpystyvyyteen vaikuttamista on yrittäjyyskoulutus. Yrittäjäksi aikovan tai sellaisena toimivan yrittäjämäisen minäpystyvyyden vahvistumista tukee menestyvien yrittäjien tarinat ja esimerkki. Edelleen uskomuksia omiin yrittäjämäisiin kykyihin lisää toimiminen positiivisessa ja kannustavassa ympäristössä. (Chen et al. 1998) Joidenkin tutkimusten mukaan minäpystyvyyden tasoon vaikuttaa sukupuoli. Wilson et al. (2007) toteaa, että joissain tapauksissa naisilla on matalampi minäpystyvyys kuin miehillä. Toisaalta Zhao et al. (2005) ei näe sukupuolella olevan vaikutusta minäpystyvyyden tasoon.

Chenin näkemys siitä, että minäpystyvyyteen voi vaikuttaa, jaetaan yleisesti tutkijapiireissä. Uuden oppimisen myötä vahvistuu oppijan luottamus omaan osaamiseen ja samalla vahvistuu uskomus omiin kykyihin (Bullough et al. 2014). Minäpystyvyyden tutkimus on keskeisimpiä alueita, kun selvitetään yksilön toimijana tapahtuvaa käyttäytymistä ja yksilön toimintaan liittyviä uskomuksia (Frese 2009).

Yrittäjämäisen minäpystyvyyden tutkimus on pirstaleista johtuen tutkijoiden erilaisista taustoista ja erilaisista aiheen teoreettisista lähestymistavoista. Kuviossa 2 esitetään olemassa olevan yrittäjämäisen minäpystyvyyden tutkimuksen viitekehys.

Antecedents of Entrepreneurial Self-Efficacy

Kuvio 2 Yrittäjämäisen minäpystyvyyden tutkimuksen käsitteellinen yhteenveto (Newman et al. 2019)

Minäpystyvyyden vaikutus yrittäjyyteen on saanut tutkijat kehittämään tapoja mitata yrittäjämäistä minäpystyvyyttä ja kehitettyjen kysymyssarjojen tarkoituksena on ollut mitata

yrittäjäksi aikovan yrittäjämäistä minäpystyvyyttä ja näin pyrkiä arvioimaan tämän menestymistä yrittäjänä.

Mittareita on monia, mutta aiheen luonteesta johtuen kaikki on rakennettu samojen teorioiden varaan suunnilleen samalla tavalla. Viimeaikainen tutkimus onkin keskittynyt kehittämään kysymyssarjojen kysymyksiä. Yksi käytetyimmistä mittareista on varhaisempia mittareita kuten Chenin ja De Noblen mittareita yhdistelevä Mobergin kehittämä mittaaminen.

Mobergin mittarissa yrittäjämäistä minäpystyvyyttä mitataan kuudella eri osa-alueella. Niitä ovat luovuus, taito suunnitella, epävarmuuden sieto, resursointi ja projektin johtaminen, taloudenpidon taidot ja sosiaalinen pääoma. (Moberg 2012)

3 YRITTÄJYYSINTENTIO

3.1 Intentio käsitteenä

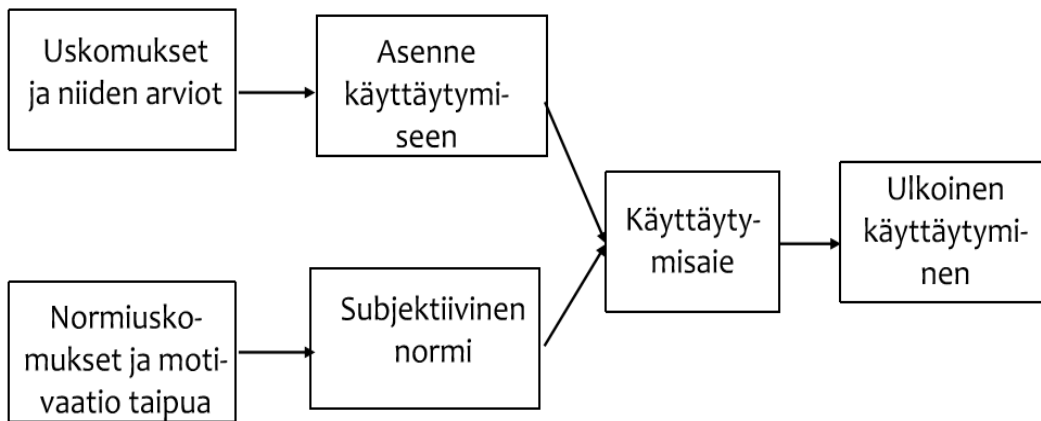
Käsitteenä intentiolla tarkoitetaan suunnitelmallista tahtoa, toimintaa tai pyrkimystä ja yksilön valmiutta ponnistella intention kohteena olevan tavoitteen saavuttamiseksi. Intentiolla voidaan selittää yksilön tai ryhmän suunnitelmallista käyttäytymistä. Parhaiten yksilön käyttäytymistä ennustava tekijä on aikomus tietynlaiseen käyttäytymiseen. (Fishbein & Ajzen 1975; Krueger & Carsrud 1993)

Tietyt asenteet ennustavat intentiota ja intentio ennustaa tiettyä käytöstä. Asenteiden vahvistuminen vahvistaa yrittäjyysintentiota ja yrittäjyysintention vahvistuminen saa yrittäjyyden näyttämään toteuttamiskelpoiselta ja houkuttelevalta. Yrittäjämäinen toiminta on enimmäkseen suunniteltua käytöstä. (Krueger et al. 2000)

Intentio on mielentila ja psykologinen prosessi, joka ohjaa yrittäjän käyttäytymistä halutun tavoitteen toteuttamiseksi. Prosessin syöte on yrittäjän tarpeet, arvot, uskomukset ja tavat. (Bird 1988)

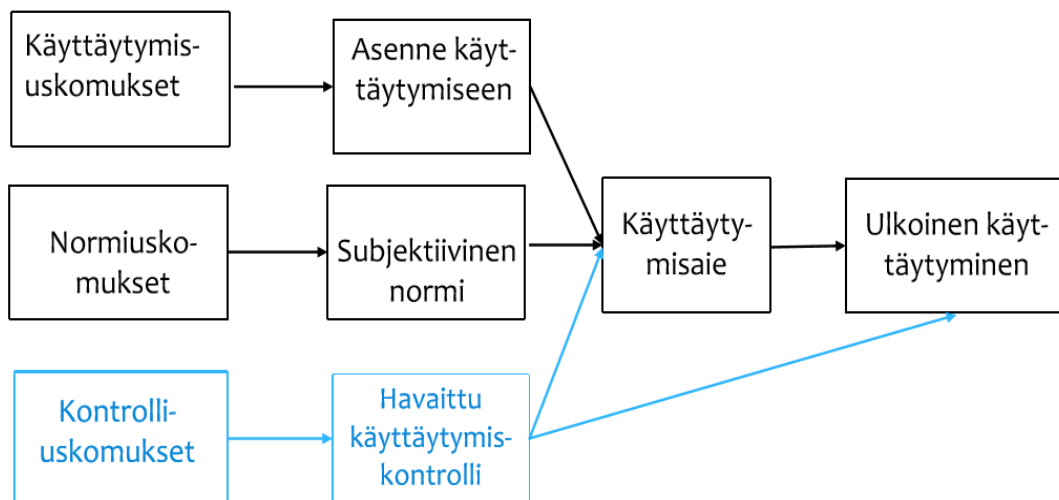
3.2 Suunnitelmallisen käyttäytymisen teoria (TPB)

Suunnitelmallisen käyttäytymisen teoria (TPB) on ollut viimeiset 30 vuotta vallitseva teoria intentiota tutkittaessa ja se perustuu perustellun toiminnan teoriaan (TRA) (Kuvio 3), jossa asenteet ja normit selittävät aikomuksia ja edelleen käyttäytymistä (Ajzen & Fishbein 1980).

Kuvio 3 Perustellun toiminnan teoria (TRA) (Uutela 2017)

Perustellun toiminnan teoria kehittyi suunnitelmallisen käyttäytymisen teoriaksi, kun Ajzen (1986) lisäsi TRA:han havaitun kontrollin ja pystyvyyden (Kuvio 4) (Ajzen 1991).

Kuvio 4 Suunnitelmallisen käyttäytymisen teoria (TPB) (Uutela 2017)

Suunnitelmallisen käyttäytymisen teoriaa on kritisoitu muun muassa siitä, että se on liian rationaalinen, eikä huomioi yksilön käyttäytymisen ei-tietoisia ja irratoaalisia määreitä. Teoriaa on arvosteltu myös siitä, että se ei ole falsifioitavissa. Edelleen kritiikkiä teoria on kohdannut korrelaatiotesteihin perustuvista vaikuttavuusarvioista. (Sniehotta et al. 2014)

Kritiikin voidaan katsoa myös kiihdyttäneen teorian kehitystä ja tutkijat kuten Head ja Noar (2014) ja Sheeran (2017) ovat tuoneet teoriaan parannusehdotuksia. Nykyään teoria tunnetaan paremmin laajennettuna perustellun toiminnan lähestymistapana, joka huomioi myös käyttäytymiseen vaikuttavat ympäristötekijät sekä taidot ja kyvyt. Kritiikki teoriaa kohtaan on kohdistunut kuitenkin enimmäkseen sen käytettävyyteen terveystieteellisissä tutkimuksissa, eikä sen käytölle ole esteitä yrittäjyysaikomuksia tutkittaessa tässä esitetyssä muodossa.

3.3 Yrittäjyysaikomus

Kuvan 4 kaaviosta voidaan lukea, että yksilön aikomuksia voidaan ennustaa kolmen tekijän perusteella. Yksinkertaistettuna nämä tekijät ovat asenteet, ympäristön vaikutus ja pystyvyysuskomukset. Kontekstista riippuen voi olla, että aikomusta voi ennustaa kahden tai jopa yhden tekijän perusteella. (Ajzen & Fishbein 2004)

Tekijöiden painoarvot ennustettaessa aikomusta voivat kuitenkin vaihdella tilanteiden mukaan. Kautosen, van Gelderenin ja Finkin yrittäjyysaikomuksista tekemän tutkimuksen, jossa populaatio oli noin 1000 itävaltalaisista ja suomalaista 20 - 64 vuotiasta aikuista, yrittäjyysaikomusten muutoksista lähes 60 % selittyi asenteilla, ympäristön vaikutuksella ja pystyvyysuskomuksilla. (Kautonen et al. 2015)

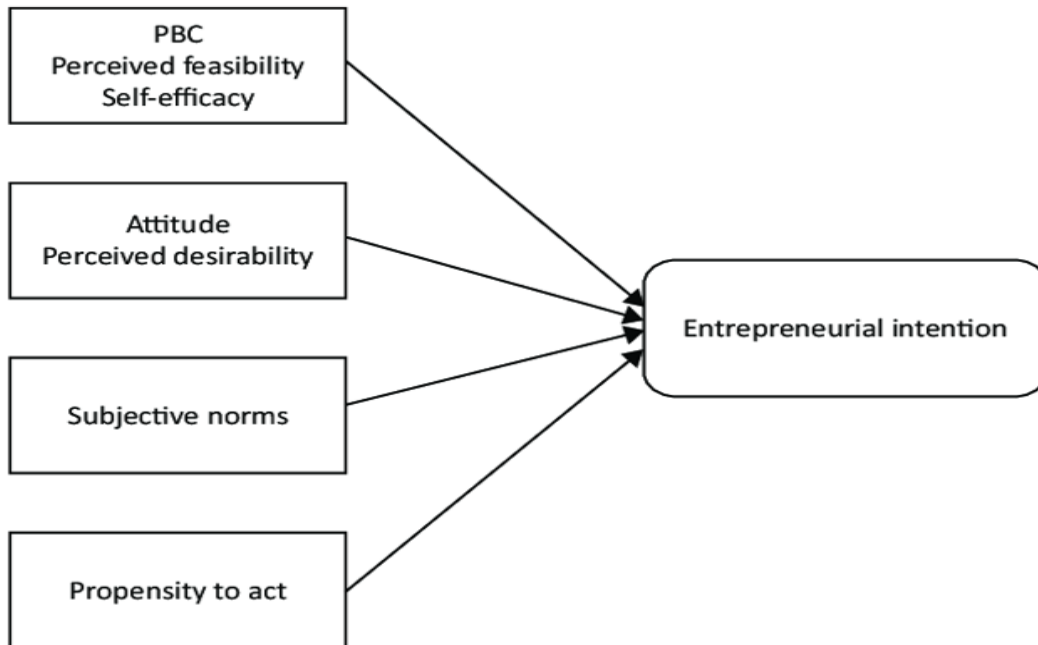
Merkitsevimpänä yksittäisenä tekijänä yrittäjyysaikomuksia arvioitaessa pidetään pystyvyysuskomusta. (Krueger et al. 2000; Boyd ja Vozikis 1994) Tätä rohkeaa ajatusta pidetään perustavana teoriana tässä opinnäytetyössä.

Käyttäytymisen välitön edeltäjä TPB-mallin mukaisesti on aikomus (Ajzen 1991). Tekijöillä (asenteet, ympäristö ja pystyvyysuskomukset) saattaa niilläkin olla suora yhteys käyttäytymiseen. Ajzen (1991) katsoi pystyvyysuskomuksen myös ennustavan käyttäytymistä. Kautonen, van Gelderen ja Tornikoski (2013) katsoivat tällaisen yrittäjyysaikomuksen osalta toteen näytetyksi tutkimuksessaan, jossa otos oli 117 länsisuomalaisista työikäistä henkilöä. (Kautonen et al. 2013) Toisaalta Kolvereid ja Isaksen (2006) eivät löytäneet pystyvyysuskomuksen ja yrittäjyysintention välille yhteyttä.

Teoreettisesti ajatellaan siis, että asenteet, ympäristö ja uskomukset vaikuttavat yrittäjyysintention syntymiseen. Ajatusta jatkamalla voidaan sanoa, että intentio on perusta yrittäjyydelle ja uusien yritysten perustamiselle. On tietysti selvää, että intentio on yhteydessä muuhunkin, kuten motivaatioon (Bird 1988).

Puhtaasti intentionaalisesti tarkasteltuna yksittäisen teon suorana selityksenä on, että yksilö on järkeillyt ja punninnut, että juuri tämä teko on parasta tehdä. Lopputulokseen pääsemiseksi kaikki keinot eivät kuitenkaan ole yhtä hyviä. Arvostukseen perustuen yksilö tekee valinnan keinojen välillä. Keinon valinta tähtää tulevaisuuteen ja perustuu harkintaan ja eri vaihtoehtojen hyvyyden punnitsemiseen. Vaihtoehtojen punnitsemiseen vaikuttaa tietyn käyttäytymisen seurauksena tuleva palkkio. (von Wright 1976)

Ajzenin suunnitelmallisen käyttäytymisen mallin asemasta tai rinnalla käytetään joskus Shaperon yrittäjyystapahtuman mallia (Shapero's Model of Entrepreneurial Event SEE) (Kuvio 5). Siinä missä Ajzenin TPB-malli esittää intention tekijöiksi asenteen käyttäytymiseen, subjektiiviset normit ja käyttäytymiskontrollin, niin Shaperon SEE-malliin on lisätty vielä henkilökohtaisten halukkuuksien havaitseminen, soveltuvuus ja toiminnanhalu.

PBC = perceived behavioural control

Kuvio 5 Shaperon yrittäjyystapahtuman malli (SEE) (Krueger et al. 2000)

On siis ilmeistä, että tieteenalat ylittävä tarkastelu tuo yrittäjyysintention ymmärtämiseen loputtoman tuntuisesti uusia näkemyksiä ja tutkijan on palautettava itsensä peruskysymysten äärelle. Yhteenvetona edellä esitettyihin malleihin perustuen yrittäjyysintention muodostumisesta voidaan siis yleistäen todeta, että vaikuttavia tekijöitä ovat asenteet, normit, käyttäytymiskontrolli, soveltuvuus ja toiminnanhaluisuus. Jos edeltävän katsotaan osoittavan intention perusolemuksen ja sen, että se pätee myös yrittäjyyskontekstissa, niin on luontevaa ajatella, että miten taustamuuttujat vaikuttavat yrittäjyysintention edeltäviin tekijöihin ja siten myös intention.

Tutkitusti tiedetään, että tietyillä kontrollimuuttujilla, kuten sukupuolella (Wang & Wong 2004), iällä (Lee et al. 2011) ja roolimalleilla (Henley 2005) on vaikutusta yrittäjyysintention muodostumiseen. Useampiakin muuttujia on, kuten työkokemus ja osallistuminen yrittäjyyskursseille tai yrittäjyyskoulutus yleisesti (Zhao et al. 2005). Näitä kutsutaan ympäristön vaikutukseksi.

Miehet näyttävät olevan aktiivisempia yrittäjyyttä kohtaan kuin naiset (Wang & Wong 2004). Suomessa ja EU:ssa nähdään selvästi miesten olevan aktiivisempia uusien yritysten

perustamisessa kuin naisten. Vuonna 2015 oli suomalaisista miehistä 8,9 % perustanut uuden yrityksen naisten vastaavan luvun ollessa 4,2 %. EU:ssa suhteet olivat samankaltaiset lukujen ollessa miehet 10,3 % ja naiset 5,6 %. (Suomalainen et al. 2016)

Edelleen tiedetään, että roolimalleista helpoimmin havaittavia on vanhempien yrittäjyystausta (Henley 2005; Van Auken et al. 2006), joka näyttää vaikuttavan joissakin tapauksissa paitsi välittömästi yrittäjyysintention, niin myös suoraan käyttäytymiseen.

Yrittäjyyskoulutuksen ja yrittäjyyskursseille osallistumisen vaikutusta intention on tutkittu useissa tutkimuksissa ja niistä on saatu eriäviä tuloksia. do Paco et al. (2011) osoittivat, että yrittäjyyskoulutuksella ei ollut vaikutusta intention. Oosterbeck et al. (2010) löysivät yrittäjyyskoulutuksista intentioita alentavia vaikutuksia ja Zhao (2005) sai tulokseksi yrittäjyyskoulutuksen yrittäjyysintentiota nostavan vaikutuksen. Fayolle & Gailly (2013) havaitsivat yrittäjyyskoulutuksen sekä nostavan että laskevan yrittäjyysintentiota riippuen tarkasteltavien ennen yrittäjyyskoulutuksia vallitsevien intentioiden lähtötasoista. Koulutusalaakohtaisia tutkimuksia opiskelijoiden osalta on niukasti, mutta Zhang et al. (2013) on esittänyt, että tekniikan ja liiketaloustieteen opiskelijoiden yrittäjyysintentionot ovat muiden alojen opiskelijoiden yrittäjyysintentionoita korkeammat.

4 AINEISTO

4.1 The Global University Entrepreneurship Students Spirit Survey GUESSS

GUESSS on kansainvälinen pitkittäistutkimus, johon on kerätty tietoja korkeakouluopiskelijoiden yrittäjäysaikomuksista. Vuonna 2018 aineistoa on kerätty 54:stä maasta ja yli 3000:sta korkeakoulusta. Vastauksia on saatu kaikkiaan yli 208 000. Tutkimus on pitkittäistutkimus ja ensimmäisen kerran tietojen kerääminen toteutettiin vuonna 2002. Seuraavat kerrat ovat olleet vuosina 2004, 2006, 2008, 2011, 2011, 2016 ja 2018.

GUESSS on organisoitunut ja sitä johdetaan sveitsiläisten St.Gallenin ja Bernin yliopistojen kautta. Jokaisella osallistujamaalla on oma kansallinen maaryhmänsä, joka vastaa aineiston keräämisestä.

Suomi on osallistunut tutkimukseen 5 kertaa, vuonna 2006, 2008, 2011, 2016 ja 2018. Suomessa aineiston keräämisestä on vastannut Lappeenrannan teknillinen yliopisto, joka myös laatii tutkimuksesta maaraportin. Saatekirje tutkimuksesta lähetettiin kaikille korkeakouluille Suomessa ja vastaukset saatiin keväällä 2018. Kevään aikana lähetettiin myös yksi muistutuskirje. (Pihkala et al. 2016)

4.2 Aineiston kuvailu

Tutkimuksen puitteissa kaikkiin suomalaisiin yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin oltiin yhteydessä. Se tarkoittaa tässä 14 yliopistoa ja 24 ammattikorkeakoulua, joista osa osallistui tutkimukseen. Vastauksia saatiin 15:stä oppilaitoksesta kaikkiaan 181.

Tilastokeskuksen viimeisimmän julkaistun tilaston mukaan Suomessa oli vuonna 2017 294516 yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijaa, joista 153262 oli yliopisto- ja 141254 ammattikorkeakouluopiskelijoita (SVT). GUESSS-kyselyyn on siis vuonna 2018 vastannut 0,06 % kaikista korkeakouluopiskelijoista.

Taulukossa 1 on esitetty vastaajien jakautuminen sukupuolen ja opintojen kokoaikaisuuden perusteella.

Taulukko 1 Vastaajat sukupuolen ja opiskelun kokoaikaisuuden perusteella

Vastaaja	Lukumäärä	%
Sukupuoli Mies	65	46,0
Nainen	116	64,0
Opiskelu Kokoaikaisesti	144	79,6
Työn ohessa	37	20,4
	181	100,0

Tilastokeskuksen viimeisin julkaistu tilasto kertoo, että vuonna 2017 yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoista 53 % oli naisia (SVT). Tässä valossa naisten vastaamisaktiivisuus on merkillepantavaa.

Vastaajista valtaosa, lähes 80 %, oli alempaan korkeakoulututkintoon johtavassa koulutusohjelmassa, mikä tässä tarkoittaa ammattikorkeakoulututkintoa tai yliopisto-opiskelijoiden osalta kandidaatin tutkintoa. Taulukossa 2 on esitetty vastaajien nyt tavoitteena olevien tutkintojen tasot.

Taulukko 2 Vastaajien tavoitteena olevien tutkintojen taso

Tutkinto	Lukumäärä	%
Alempi korkeakoulututkinto	144	79,4
Ylempi korkeakoulututkinto	22	12,2
Tohtorintutkinto	4	2,2
Muu (esimerkiksi MBA)	11	6,1
Summa	181	100,0

Tarkasteltaessa vastaajien pääaineita erottui odotetusti liiketaloutta ja tekniikkaa pääaineena opiskelevien joukko, joka oli yli 56 % kaikista vastanneista. Liiketaloutta pääaineena opiskelevien joukko oli selkeästi suurin yksittäinen joukko ollen 40 % kaikista vastauksista. Huomiota kiinnittää lääke- ja terveystiedettä pääaineena opiskelevien joukko, joka oli lähes yhtä suuri, kuin tekniikkaa pääaineena opiskelevien joukko, ollen 17 % kaikista vastauksista. Edelleen huomio kiinnittyy tietotekniikkaa pääaineena opiskelevien vähäiseen määrään. Näiden osuus oli 6,6% kaikista vastanneista. Taulukossa 3 on esitetty vastaajat pääaineittain.

Tässä on huomattava, että koska kysymykset on laadittu kansainvälisesti käytettäviksi, niin pääainejaottelussa taloustiede muodostaa oman kokonaisuutensa, vaikka se kansallisesti esitetään yleensä yhteiskuntatieteisiin kuuluvaksi.

Taulukko 3 Vastaajat pääaineittain

Pääaine	Lukumäärä	%
Humanistiset tieteet / -alat	5	2,8
Liiketalous / johtaminen	71	39,2
Tietotekniikka	12	6,6
Taloustiede	8	4,4
Tekniikka / arkkitehtuuri	31	17,1
Lääke- / terveystiede	30	16,6
Oikeustiede	0	0,0
Matematiikka	0	0,0
Luonnontieteet	4	2,2
Taiteet	4	2,2
Yhteiskuntatieteet	9	5,0
Muut	7	3,9

Summa	181	100,0
-------	-----	-------

Vastausten vähäisestä määrästä riippumatta voi otoksen ajatella edustavan sitä suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden joukkoa, jolla on joku intressi osallistua tämän kaltaiseen tutkimukseen. Syitä alhaiseen vastaamisaktiivisuuteen voi olla monia, mutta yksi selittävä tekijä voi olla se, että tutkimuksen kysymyksiin vastaaminen edellyttää kohtuullisen hyvää englannin kielen taitoa.

4.3 Tutkimusmenetelmä

Tässä tutkimuksessa käytössä ollut aineisto muodostui englanninkielisestä kysymyslomakkeesta sekä survey-tutkimuksen vastausdatasta. Koska kysymykset olivat pääsääntöisesti dikotomisia kyllä/ei tai yhden aihealueen väittämien arviointeja Likertin 7-portaisella asteikolla, oli luontevaa valita tutkimusmenetelmäksi kuvaileva tilastollinen menetelmä.

Kaikkien vastausten, joita oli 181 kappaletta, perusteella määritettiin tietynlaista oletettua käyttäytymistä edustavat kolme luokkaa. Tässä jakoperusteena oli vastaajien ura-aikomukset. Määritetyistä luokista poistettiin ne vastaajat, jotka ilmoittivat olevansa jo yrittäjiä tai käynnistämässä omaa yritystoimintaansa. Perusteena tälle oli se, että näiden vastaajien ura-aikomus toimia yrittäjänä oli ilmeinen, eivätkä he kyselyn rakenteesta johtuen vastanneet tiettyihin tutkimuksen kannalta keskeisiin kysymyksiin. Näitä vastauksia oli 35 kappaletta. Edelleen luokkien ulkopuolelle jätettiin ne, jotka eivät vielä tienneet ura-aikomuksiaan. Näitä vastauksia oli 27 kappaletta. Näin kolmen luokan vastausten lukumääräksi tuli 81 kappaletta, 35 kappaletta ja 3 kappaletta.

Kun luokat oli määritetty, valittiin aineistosta tarkasteltavat kysymykset. Aineistossa oli yhteensä 283 kysymystä ja niistä valittiin tarkasteluun 25 kysymystä. Kysymyksistä 6 käsitteli intentiota, 7 kysymystä minäpystyvyyttä, 5 kysymystä opintojen vaikutusta yrittäjämäisten taitojen kokemiseen, 5 kysymystä yrittäjyyskursseille osallistumista, yksi kysymys vanhempien yrittäjyystaustaa ja yksi kysymys sukupuolta.

Ensimmäiseksi laskettiin jokaisen luokan intentiota käsittelevien kysymysten aritmeettiset keskiarvot (Vastaukset asteikolla 1-7). Samalla tavalla laskettiin keskiarvot minäpystyvyydestä jokaiselle luokalle. Näiden lukujen suhteita tarkasteltiin vaihtelemalla taustamuuttujia, joita olivat asenteet, sukupuoli, yrittäjäyyskursseille osallistuminen, ja vanhempien yrittäjäyystausta.

Saadut tulokset taulukoitiin ja niistä laadittiin kuviot. Havainnot ja alustavat päätelmät kirjattiin välittömästi taulukoiden ja kuvioiden yhteyteen.

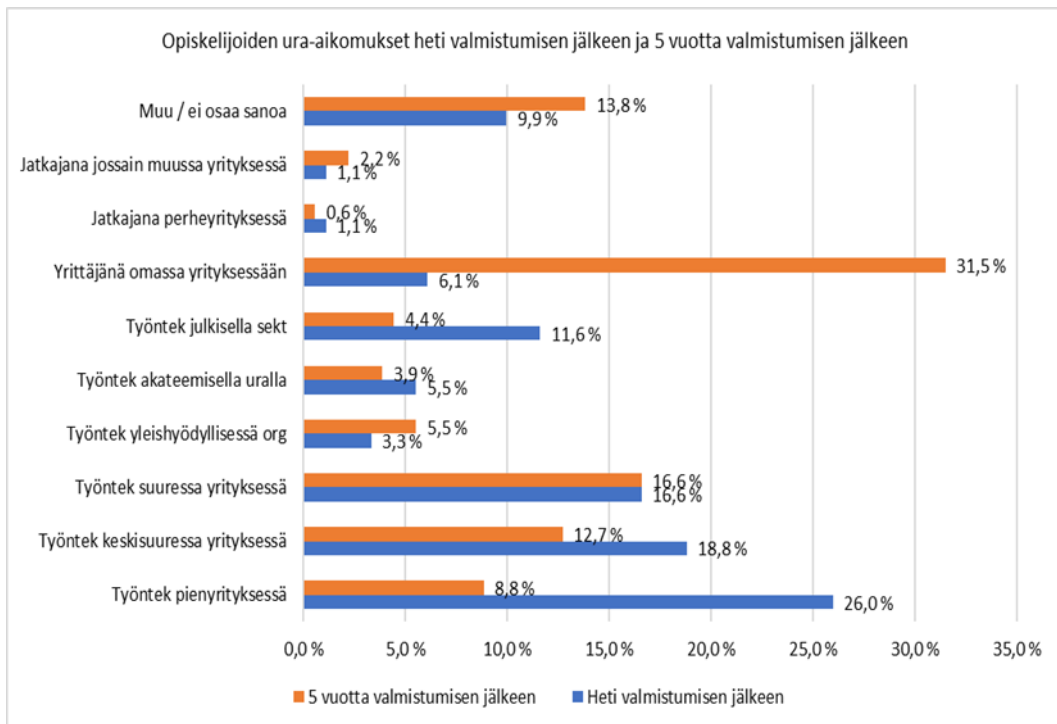
Väittämät ja muut kysymykset olivat tyypillisesti sellaisia, että keskiarvojen lisäksi muiden keski- tai hajontalukujen tarkastelu ei tuonut lisäarvoa aineiston analysointiin. Niistä on käytetty moodia siellä, missä sen on ajateltu lisäävän tulosten havainnollisuutta.

5 TULOKSET

5.1 Yleistä vastauksista

Suomalainen korkeakoulujärjestelmä on perinteisesti valmistanut opiskelijoita toimimaan työntekijöinä julkisella- tai yksityisellä sektorilla. Tämä näkyy selvästi vastauksissa. (Kuvio 6)

Kysyttäessä ura-aikomuksista heti valmistumisen jälkeen yli 80 % vastaajista on ilmoittanut aikomukseksi toimimisen työntekijänä julkisella- tai yksityisellä sektorilla. Vastaajista 10 % ei tiennyt vielä ura-aikomuksiaan. 8 % näki itsensä yrittäjänä omassa yrityksessään tai jatkajana perheyriksessä tai jatkajana muussa yrityksessä. Vastaavasti 5 vuotta valmistumisen jälkeen hieman yli puolet vastaajista uskovat olevansa julkisen- tai yksityisen sektorin palveluksessa työntekijöinä. Suurin yksittäinen muuttujaluokka ovat ne, jotka näkevät itsensä yrittäjänä omassa yrityksessään: Heti valmistumisen jälkeen 6 % ja 5 vuotta valmistumisen jälkeen 34 %. Tässä näyttäisi toteutuvan Lilesin hypoteesi vapaan valinnan ajanjaksosta, jonka mukaan valmistunut kerää ensin kokemusta työskentelemällä työntekijänä muiden palveluksessa ja vasta kokiessaan omaavansa tarpeeksi kokemusta, on hän valmis oman yrityksen perustamiseen (Liles 1974).

Kuvio 6 Vastaajien ura-aikomukset (n=181).

Opiskelijayrittäjiä oli 9 % ja 13 % vastaajista oli yrityksen käynnistämisvaiheessa. Jälkimmäisiä käsitellään tässä tutkimuksessa niin sanottuina aloittavina yrittäjinä (nascent entrepreneur), mikä tarkoittaa, että heidän henkilökohtainen yrittäjäyysprosessinsa on jo siinä vaiheessa, että aikomus on muuttunut käytännön toimenpiteiksi yrityksen perustamiseksi (Wagner 2004).

Aineiston muokkaaminen tarkempaa analyysiä varten aloitettiin rajaamalla otoksesta pois ne, jotka olivat vastanneet olevansa aloittavia tai jo toimivia yrittäjiä. Tämä siksi, että he eivät vastanneet yrittäjäyysaikomuksia mittaaviin kysymyksiin.

Seuraavaksi muodostettiin ura-aikomuksia luotaavan kysymyssarjan vastausten perusteella kolme luokkaa. Näitä luokkia ovat:

- 1) Joukko, jonka ura-aikomus heti valmistumisen jälkeen ja 5 vuotta valmistumisen jälkeen on työntekijä

- 2) Joukko, jonka ura-aikomus heti valmistumisen jälkeen on työntekijä ja 5 vuotta valmistumisen jälkeen yrittäjä (tässä jatkaja perheyrittäjä tai muussa yrityksessä tai perustaja omassa yrityksessään).
- 3) Joukko, jonka ura-aikomus heti valmistumisen jälkeen ja 5 vuotta valmistumisen jälkeen on yrittäjä (tässä jatkaja perheyrittäjä tai muussa yrityksessä tai perustaja omassa yrityksessään). (Taulukko 4)

Edellisistä on edelleen rajattu pois ne, jotka eivät vielä tiedä ura-aikomuksiaan sekä muut (yksi poikkeava havainto).

Taulukko 4 Tutkittavat luokat.

	Luokka	n	Miehiä	Naisia
1	Työntekijät	81	28	53
2	Työntekijästä aikojaksi	35	13	22
3	Aikoijat	3	1	2

Aikoijat-luokan pieni lukumäärä johtuu siitä, että rajausta koski tätä luokkaa voimakkaimmin, koska pois rajatut alkavat ja jo toimivat yrittäjät tulivat suurimmaksi osaksi tästä luokasta.

5.2 Yrittäjyysaikomukset

Edellä esitettyjen kolmen tarkastelujoukon yrittäjyysintentiota eli yrittäjyysaikomuksia arvioitiin 6:lla väittämällä 7-portaista asteikkoa (1 täysin eri mieltä – 7 täysin samaa mieltä) käyttäen. Taulukossa 5 on esitetty väittämät ja vastausten aritmeettiset keskiarvot sekä moodit. Kuviossa 7 on luokkien kaikkien vastausten keskiarvot kuvaamassa koko luokan yrittäjyysaikomusta.

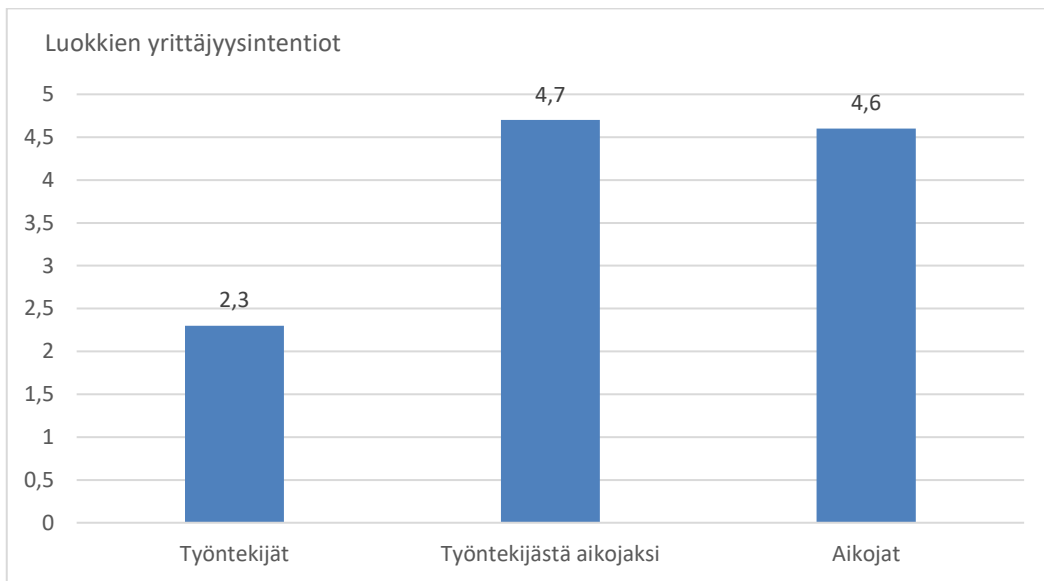
Taulukko 5 Luokkien yrittäjyysaikomuksia kuvaavien väittämien keskiarvot asteikolla 1 – täysin eri mieltä, 7 – täysin samaa mieltä.

Väittämät	Työntekijät n=81		Työntekijäs tä aikojaksi n=35		Aikoajat n=3	
	ka	moodi	ka	moodi	ka	moodi
Olen valmis tekemään mitä tahansa tullakseni yrittäjäksi	2,2	1	3,9	2 5	3,0	2 3 4
Ammatillinen tavoitteeni on tulla yrittäjäksi	2,2	1	5,0	5	4,7	4
Käytän kaikki voimavarani aloittaakseni oman yrityksen	2,1	1	4,3	5	4,3	3 4 5
Olen tehnyt päätöksen aloittaa yritys tulevaisuudessa	2,3	1	4,7	5	4,7	5
Olen vakavasti ajatellut aloittaa yrityksen	2,6	1	5,0	7	5,7	2
Minulla on voimakas aikomus aloittaa yritys joskus	2,4	1	5,3	7	5,0	3 5 7
Luokan keskiarvo	2,3		4,7		4,6	

Kun tarkastellaan väittämiä, voidaan huomata niiden samankaltaisuus. Tämä on luettavissa myös vastauksista. Ne näyttävät olevan linjassa läpi koko luokan. Näin väittämien keskiarvoa voi pitää kohtuudella luokan intention kuvaajana. Moodi kuvaa sitä väittämän saamaa arvoa, joka esiintyy luokassa useimmin.

Kuten nähdään, työntekijät-luokassa jokaisen kysymyksen useimmin esiintynyt vastaus on ollut 1 ja vastausten keskiarvot huomattavasti matalammat (2,3), kuin muissa luokissa. Tämä

oli odotettavissa ja tukee sitä, että jako luokkiin ura-aikomusten perusteella on onnistunut tältä osin. Työntekijästä aikojaksi- luokassa on lähes jokaisen väittämän kohdalla selkeästi korkeimmat keskiarvot. Kahden väittämän moodi oli jopa 7. Keskiarvot (koko luokka 4,7) ovat kuitenkin hyvin lähellä Aikojat-luokan keskiarvoja (koko luokka 4,6), jotka odotetusti poikkeavat nekin Työntekijät-luokan vastausten keskiarvoista.

Kuvio 7 Luokkien yrittäjyysintentiot asteikolla 1 - täysin eri mieltä, 7 - täysin samaa mieltä.

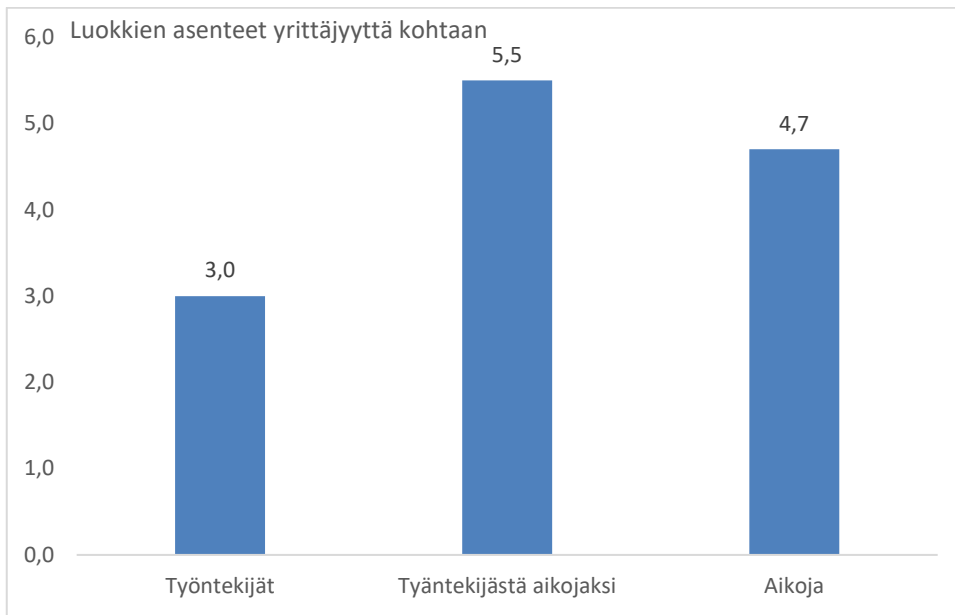
Yrittäjyysintentioiden jakauma on pitkälti odotetun kaltainen. Kun tarkastellaan vielä aineistosta asennetta mittavaa osiota, voidaan tehdä johtopäätöksiä luokkien validiteetista. Taulukossa 6 on esitetty asennetta mittaavat väittämät ja vastausten keskiarvot luokittain.

Taulukko 6 Luokkien asennetta yrittäjyyteen mittaavat väittämät ja niiden keskiarvot asteikolla 1 – täysin eri mieltä, 7 – täysin sama mieltä.

Väittämä	Työntekijät n=81	Työntekijästä aikojaksi n=35	Aikoijat n=3
Yrittäjänä toimiminen tuottaa minulle enemmän hyötyjä, kuin haittoja	3,0	5,2	4,7
Ura yrittäjänä tuntuu minusta houkuttelevalta	2,9	5,4	5,0
Jos minulla olisi mahdollisuus ja resurssit, niin minusta tulisi yrittäjä	3,6	6,0	5,7
Yrittäjänä toimiminen toisi minulle suurta tyydytystä	3,2	5,7	4,7
Erilaisista vaihtoehtoista yrittäjäyys on minulle mieluisin	2,5	5,1	3,7
Luokan keskiarvo	3,0	5,5	4,7

Väittämistä nähdään odotetusti, että mahdollisuuden ja resurssien läsnäolo nostaa asennetta kaikissa luokissa (3,6-6,0). Yrittäjäyys mieluisimpana vaihtoehtona antaa kaikissa luokissa matalimmat asennetta mittaavat arvot (2,5-5,1).

Kuviosta 8 nähdään, että luokkien asenteiden jakauma noudattelee luokkien yrittäjäyysintentioiden jakaumaa. Jos luokkien yrittäjäyysintentioita pitäisi ennustaa asenteiden perusteella, niin ennuste olisi melko tarkka luokkien välisten keskinäisten suhteiden osalta. Tässä näyttää siis toteutuvan Ajzenin & Fishbeinin (2004) esittämä teoria siitä, että intentiota voidaan ennustaa jopa yhden tekijän perusteella.

Kuvio 8 Luokkien asenteet yrittäjyyttä kohtaan asteikolla 1 – täysin eri mieltä, 7 – täysin samaa mieltä.

5.3 Yrittäjämäiset taidot ja pystyvyysuskomukset

Asetettujen tutkimuskysymysten kannalta merkittävin yrittäjyysintentiota selittävä mittari on pystyvyysuskomus eli tässä yrittäjämäinen minäpystyvyys. Tällä mittarilla mitataan yrittäjämäistä minäpystyvyyttä 7:llä tehtävällä, joista suoriutumiseen vaadittavien taitojen eli kompetenssien ja pystyvyysuskomusten tasoa vastaajat ovat arvioineet 7-portaisella asteikolla. Vastausten keskiarvot ovat taulukossa 7 ja kuviossa 9 on esitetty luokkien yrittäjyysintentioiden ja minäpystyvyyden suhde.

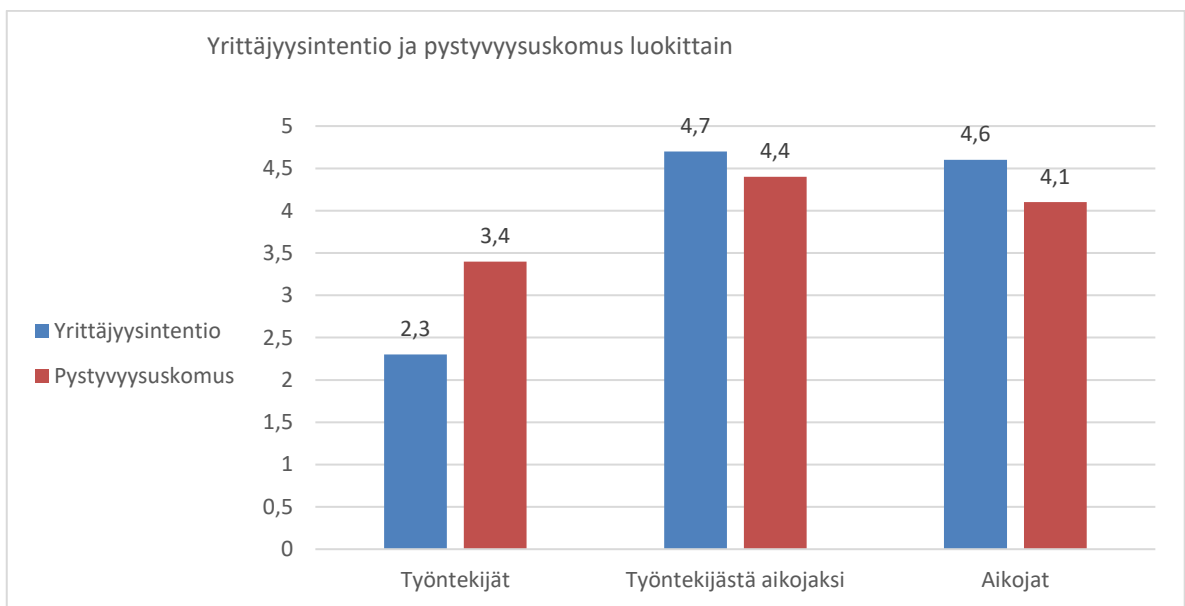
Taulukko 7 Yrittäjämäisten taitojen ja pystyvyysuskomusten tasojen keskiarvot asteikolla 1 – erittäin matalat kompetenssit, 7 – erittäin korkeat kompetenssit.

Suoriutuminen seuraavista tehtävistä	Työntekijät n=81	Työntekijästä aikojaksi n=35	Aikojat n=3
Uusien liiketoimintamahdollisuuksien tunnistaminen	3,1	4,3	4,0
Uusien tuotteiden ja palveluiden luominen	3,3	4,2	4,7
Innovaatioiden hallitseminen liiketoiminnassa	3,2	4,4	4,0
Toimiminen esikuvana ja viestijänä	4,3	5,3	4,7
Ammatillinen verkostoituminen	3,7	4,3	2,3
Uuden idean kaupallistaminen ja kehittäminen	3,1	4,2	4,6
Yrityksen menestyksekkäs johtaminen	3,2	4,1	4,7
Luokan keskiarvo	3,4	4,4	4,1

Edellä tehtävät mittaavat yhdellä tavalla perusteltua minäpystyvyyttä. Tässä Työntekijät-luokan pystyvyysuskomukset ovat yllättävänkin matalat. On helppoa uskoa, että aikaisemmin käsitelty asenteiden vaikutus yrittäjäysintention on selvä, mutta se, että lähes samanlainen jakauma saadaan myös pystyvyysuskomusten osalta, on jo vaikeampi selittää.

Yksi selitys Työntekijät-luokan matalalle minäpystyvyyksarvolle voi olla Banduran (1997) ajatus siitä, että tässä yksilöt ajattelevat tehtävää yksittäisenä eteen tulevana suoritettavana tehtävänä ja arvioivat vain, ilman sidosta yrittäjyyteen, toimintansa onnistumisen mahdollisuuksia siinä. Tällöin on kyse enemmänkin saavutusodotuksesta, kuin minäpystyvyydestä. Työntekijästä aikojaksi- ja Aikojat-luokat taas ovat selkeästi jo osoittaneet olevansa pyrkimässä yrittäjämäisille urille ja sitoutumaan yrittäjämäiseen käyttäytymiseen kuten Chen asian näkee (Chen et al. 1998). Tai kuten Bandura (1997)

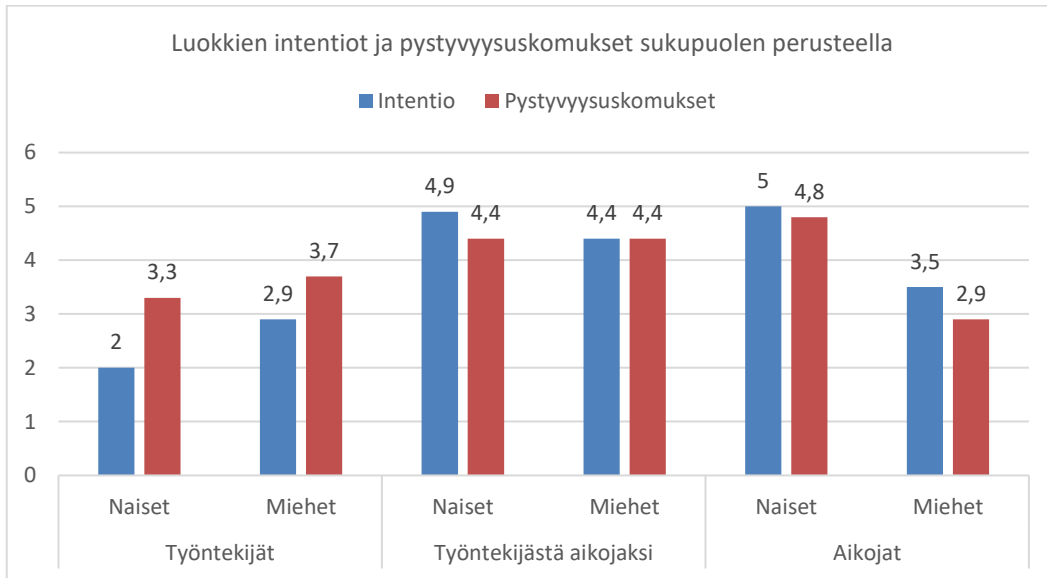
esittää, että kun tietty kynns on ylitetty, niin minäpystyvyys tai käyttäytyminen ei juuri enää muutu. Selitystä voi hakea myös Banduran (1997) esityksestä siitä, että jos Työntekijät-luokkaan kuuluva ajattelee arvopohjasta tai aiheen vieraudesta johtuen kysytyjen tehtävien suorittamisen olevan jotenkin vaikeaa, niin tällöin ajatellaan myös minäpystyvyyden tason laskevan. Vai onko yksinkertaisesti niin, kuten Chen et al. (1998) esittää, että Työntekijät-luokassa on yksilöitä, joilta puuttuu minäpystyvyysominaisuus ja se näyttäytyy tällaisessa tutkimuksessa matalina arvoina.

Kuvio 9 Yrittäjyysintention ja minäpystyvyys asteikolla 1 – täysin eri mieltä, 7 – täysin samaa mieltä, 1 – erittäin matalat kompetenssit, 7 – erittäin korkeat kompetenssit.

Kun tutkitaan korkeakouluopiskelijoiden minäpystyvyyden ja yrittäjyysintention tasoja sukupuolen perusteella jaettuna, nähdään tuloksista, että Työntekijästä aikojaksi -luokassa eroa koko luokan minäpystyvyyden tasoon ei ole, mutta yrittäjyysintention on naisilla selvästi miehiä korkeampi. Työntekijät-luokan naisten minäpystyvyyden taso noudattelee koko luokan tasoa (3,3), mutta yrittäjyysintention on selvästi alempi (2,0) kuin miesten (2,9) tai koko luokan (2,3). Aikoijat-luokassa naisten minäpystyvyys (4,8) ja yrittäjyysintention (5,0) on selvästi miehiä (2,9 ja 3,5) korkeampi ja hieman korkeampi kuin koko luokan (4,6 ja 4,1). Tässä saattaa vaikuttaa myös luokan pieni koko (Kuvio 10). Näyttäisi siis siltä, että Työntekijät-luokassa toteutuu Wilson et al. (2007) havainto siitä, että on tapauksia, joissa

naisilla on miehiä matalampi minäpystyvyys. Työntekijästä aikojaksi -luokan tasaisuus puolestaan tukee Zhao et al. (2005) havaintoa siitä, että sukupuolella ei ole vaikutusta minäpystyvyyden tasoon.

Kuvio 10 Luokkien yrittäjyysintentiot ja minäpystyvyydet sukupuolen perusteella asteikolla 1 – täysin eri mieltä, 7 – täysin samaa mieltä, 1 – erittäin matalat kompetenssit, 7 – erittäin korkeat kompetenssit.

Aikaisemmin todettiin, että keskeisimpiä minäpystyvyyteen vaikuttavia tekijöitä ovat yrittäjyyskoulutus ja -kurssit. Vastauksissa huomio kiinnittyy siihen, että Aikojat-luokasta kukaan ei ole osallistunut yrittäjyyskurseille. Tässäkin selitys lienee pieni luokkakoko tai opintojen niin varhainen vaihe, että todellisia mahdollisuuksia osallistua yrittäjyyskurseille ei vielä ole ollut. Työntekijästä aikojaksi -luokasta puolet on osallistunut vähintään yhdelle pakolliselle yrittäjyyskurssille ja joka viides vähintään yhdelle vapaaehtoiselle kurssille. 37 % ei ole tästä luokasta osallistunut yrittäjyyskurseilla ollenkaan. Työntekijät-luokan tilastot kertovat, että 40 % ei ole osallistunut kurseille ollenkaan ja joka neljäs on osallistunut vähintään yhdelle vapaaehtoiselle kurssille ja hiukan yllättäen yli 44 % on osallistunut vähintään yhdelle pakolliselle kurssille (Taulukko 8).

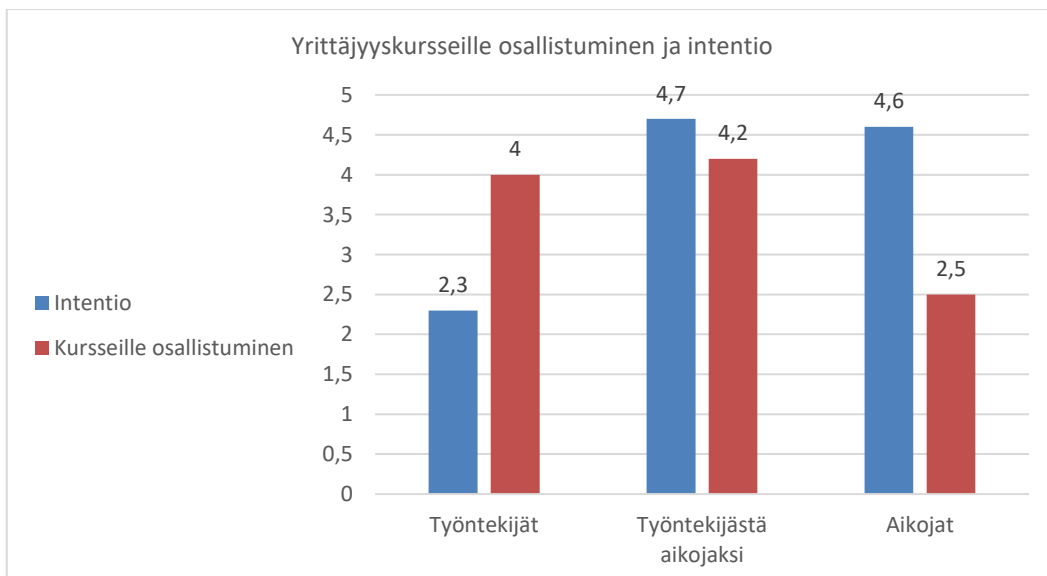
Taulukko 8 Yrittäjyyskursseille osallistuminen (Huom. mahdollisuus vastata sekä vapaaehtoinen että pakollinen kurssi).

Osallistuminen yrittäjyyskursseille %	Työntekijät n=81	Työntekijästä aikojaksi n=35	Aikoijat n=3
En ole osallistunut	39,5	37,1	100
Vähintään yksi vapaaehtoinen kurssi	23,5	20,0	0
Vähintään yksi pakollinen kurssi	44,4	49,6	0

Yrittäjyyskursseille osallistumisen vaikutusta kysyttiin taulukon 9 kysymyksillä. Työntekijät-luokan (4,0) ja Työntekijästä aikojaksi -luokan (4,2) kurssien vaikutuksen tasaisuus on tässä hiukan yllättävä, kun otetaan huomioon luokkien yrittäjyysintentioiden (2,3 ja 4,7). Koska ei tunneta luokkien yrittäjyysintentioiden tasoa aikaisemmin, voidaan päätellä ainoastaan, että kun suljetaan muut tekijät pois ja oletetaan, että intentioiden lähtötaso on ollut näissä kahdessa luokassa suunnilleen sama, niin kurssien vaikutus näyttää nostavan Työntekijästä aikojaksi -luokan yrittäjyysintentiota. Tällaisia tuloksia ovat saaneet Zhao (2005) ja Fayolle & Gailly (2013). Yllättävää on Aikoijat -luokan pessimistinen arvio (2,5) yrittäjyyskurssien vaikutuksesta. Taustalla lienee se, että luokassa ei ollut yhtään kurssille osallistunutta. On kuitenkin mielenkiintoista havaita, että joukolla on osallistumattomuudesta huolimatta kurseista kuitenkin mielipide. Kiintoisaksi asian tekisi, jos samoilta vastaajilta kysyttäisiin mahdollisten kurssiosallistumisien jälkeen samat kysymykset uudestaan. Kurssien vaikutukset vastaajiin sekä luokkien yrittäjyysintentioiden on esitetty kuviossa 11.

Taulukko 9 Yrittäjyyskurssien vaikutus asteikolla 1 – ei ollenkaan, 7 – erittäin paljon.

Kurssit ja tilaisuudet, joihin olen osallistunut...	Työntekijät n=81	Työntekijästä aikojaksi n=35	Aikoijat n=3
...ovat lisänneet ymmärrystäni yrittäjien asenteista, arvoista ja motiiveista	4,0	4,2	3,0
...ovat lisänneet ymmärrystäni siitä, mitä toimia yrityksen perustaminen vaatii	4,0	4,1	2,3
...ovat parantaneet käytännön taitojani perustaa yritys	3,5	3,7	2,3
...ovat parantaneet kykyjäni verkostoitua	4,3	4,6	3,0
...ovat parantaneet kykyjäni tunnistaa mahdollisuuksia	4,2	4,5	2,0

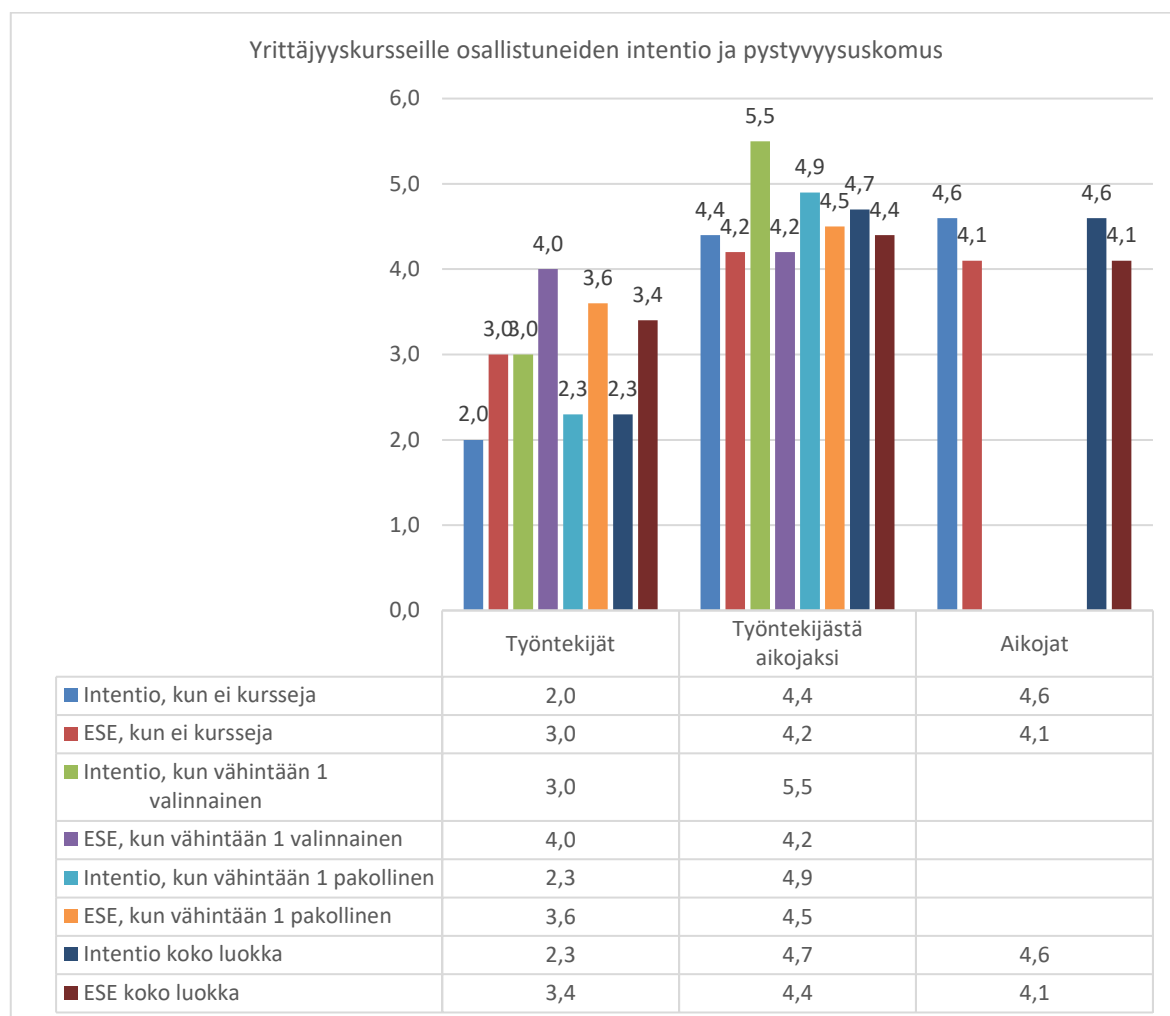
Kuvio 11 Yrittäjyyskurssseille osallistumisen vaikutus verrattuna koko luokan intention.

Aikaisemmin todettiin, että myös minäpystyvyyteen voidaan vaikuttaa. Seuraavassa luokat on jaettu kursseihin osallistumattomiin, vähintään yhdelle vapaaehtoiselle kurssille osallistuneisiin ja vähintään yhdelle pakolliselle kurssille osallistuneisiin. Luokkien välinen jakauma noudattelee aikaisempien tekijöiden tarkastelussa saatua muotoa. Työntekijät-luokassa nähdään, että kursseille osallistumattomien minäpystyvyys on hiukan matalampi (3,0) kuin koko luokan (3,4). Vähintään yhdelle vapaaehtoiselle kurssille osallistuneiden ja vähintään yhdelle pakolliselle kurssille osallistuneiden minäpystyvyydet sitä vastoin ovat koko luokan minäpystyvyyttä korkeammat (4,0 ja 3,6). Työntekijät-luokan yrittäjyysintentiot ovat lähellä koko luokan yrittäjyysintentiota (2,3) lukuun ottamatta vähintään yhdelle vapaaehtoiselle kurssille osallistuneiden joukkoa (3,0). Työntekijästä aikojaksi -luokan minäpystyvyydet kursseille osallistumattomilla (4,2) ja vähintään yhdelle vapaaehtoiselle kurssille osallistuneiden (4,2) joukossa ovat hyvin lähellä koko luokan minäpystyvyyttä (4,4) ollen siis kuitenkin hiukan tämän alle. Vähintään yhdelle pakolliselle kurssille osallistuneiden joukossa (4,5) ollaan suunnilleen koko luokan minäpystyvyys tasolla. Työntekijästä aikojaksi -luokan kursseille osallistumattomien (4,4) yrittäjyysintentio on sama kuin koko luokan, mutta vähintään yhdelle vapaaehtoiselle kurssille (5,5) huomattavasti korkeampi ja vähintään yhdelle pakolliselle kurssille osallistuneiden (4,9) selvästi korkeampi. Aikojat-ryhmällä ei ollut kurssiosallistumisia, joten tässä osallistumattomien ja koko luokan minäpystyvyys (4,1) ja yrittäjyysintentio (4,6) ovat samat (Kuvio 12).

Tässä mielenkiinto kohdistuu Työntekijät-luokan vähintään yhden valinnaisen kurssin suorittaneisiin. Tällä joukolla nähtiin selkeästi kohonnut minäpystyvyys. Voidaan ajatella, että vapaaehtoisuus yhdistävänä tekijänä on saanut aikaan kannustavan ilmapiirin, jolla Chen et al. (1998) ovat todenneet olevan minäpystyvyyden tasoa nostavan vaikutuksen.

Toinen selvä piikki on Työntekijästä aikojaksi -luokan vähintään yhdelle vapaaehtoiselle kurssille osallistuneiden yrittäjyysintention nousu. Tässä saattaa olla kyseessä Krueger et al. (2000) tarkoittama yrittäjämäinen käyttäytyminen. Tätä ajatusta tukee se, että myös samassa luokassa vähintään yhdelle pakolliselle kurssille osallistuneiden yrittäjyysintentio oli selvästi koko luokan yrittäjyysintentiota korkeampi.

Kokonaisuutena näiden yrittäjyyskursseille osallistumisten perusteella jaettujen joukkojen yrittäjyysintentioiden ja minäpystyvyyksien välille on vaikea löytää selvää yhteyttä, kuten eivät löytäneet Kolvereid & Isaksenkaan (2006) omassa tutkimuksessaan.

Kuvio 12 Luokkien yrittäjyysintentioiden ja minäpystyvyydet jaettuna yrittäjyyskursseille osallistumisten mukaan asteikoilla 1 – täysin eri mieltä, 7 – täysin samaa mieltä ja 1 – erittäin matalat kompetenssit, 7 – erittäin korkeat kompetenssit.

Yrittäjyyttä selittävistä tekijöistä yksi yleisimmin käytetty on ympäristöön ja roolimalleihin liittyvä vanhempien yrittäjyystausta. Aineistosta nähdään, että Työntekijät- ja Työntekijästä aikojaksi -luokissa kumpikaan vanhemmista ei omaa yrittäjyystaustaa 70 %:ssa tapauksista. Edelleen joka viidennen vanhemmista toisella on yrittäjyystausta, ja aineistossa on hieman myös sellaisia, joiden molemmat vanhemmat ovat yrittäjiä. Luokat vaikuttavat tässä olevan

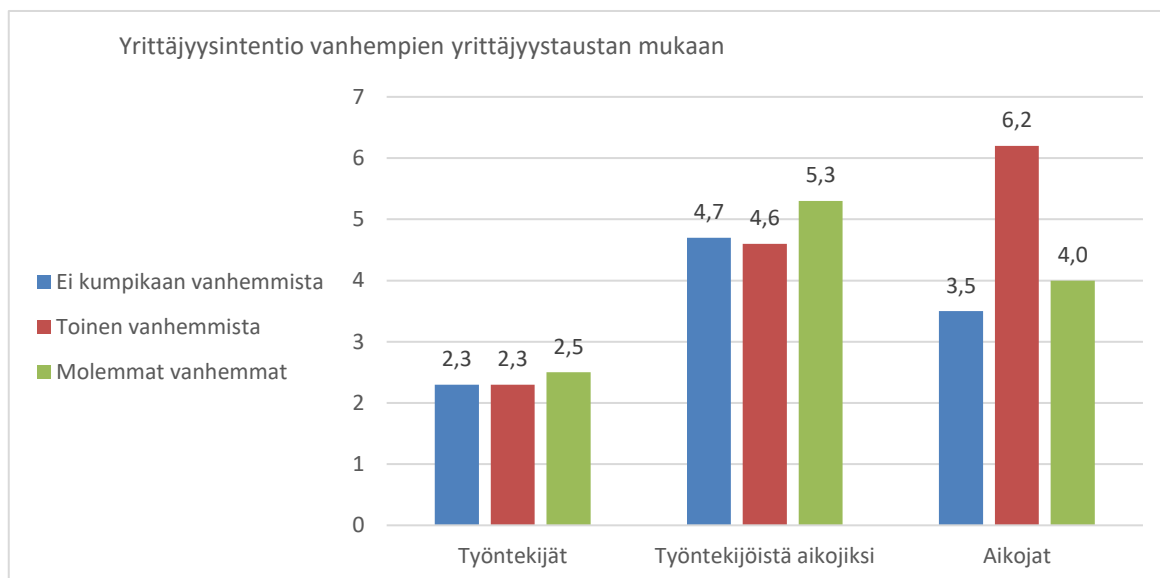
hyvin samankaltaisia. Aikojat-luokka on jakautunut tasaisesti kaikkien kolmen muuttujan kesken vanhempien yrittäjyystaustan suhteen. Vanhempien yrittäjyystaustan tyypit ja osuudet on esitetty taulukossa 10.

Taulukko 10 Vanhempien yrittäjyystaustat luokittain

	Työntekijät n=81	Työntekijästä aikojaksi n=35	Aikojat n=3
Ei kumpikaan vanhemmista	70%	71,4%	33,3%
Toinen vanhemmista	19,9%	22,9%	33,3%
Molemmat vanhemmat	10,0%	5,7%	33,3%

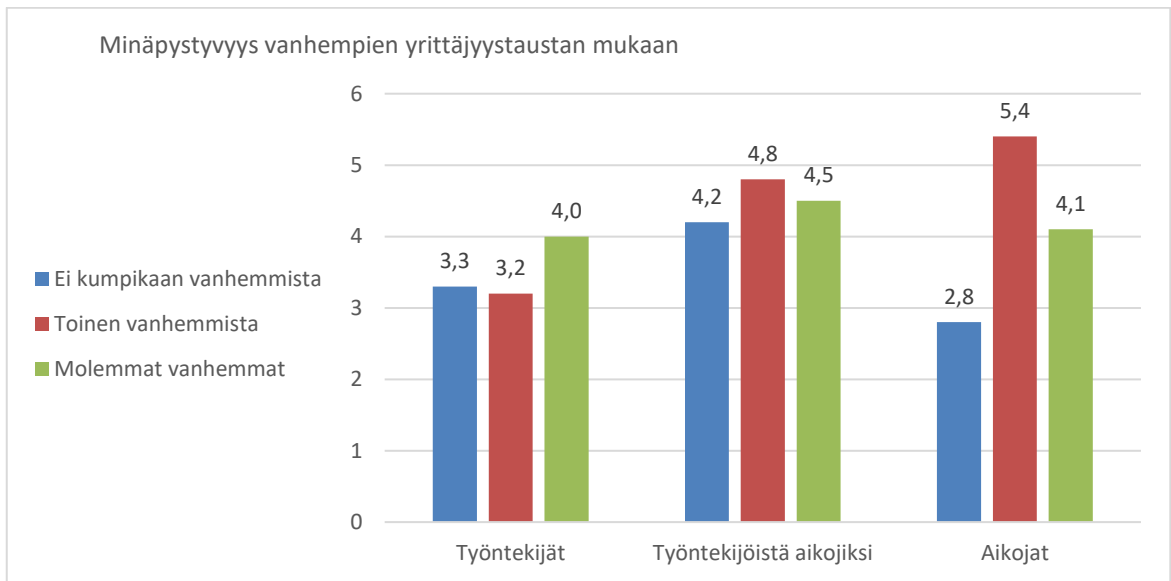
Koko luokan yrittäjyysintentio Työntekijät-luokassa, kuten edellä nähtiin, oli 2,3. Tarkasteltaessa yrittäjyysintentioita vanhempien yrittäjyystaustaa vasten, voidaan tässä nähdä, että näin jaettu luokka ja koko luokan yrittäjyysintentio eivät juurikaan poikkea toisistaan. Työntekijästä aikojaksi -luokassa nähdään samankaltainen jakauma koko luokan yrittäjyysintention ollessa 4,7. Tästä havaittavasti poikkesi ainoastaan niiden yrittäjyysintentio, joiden molemmat vanhemmat olivat yrittäjyystaustaisia. Tämän joukon yrittäjyysintentio oli 5,3. Lähempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että tämä joukko on vain kaksi korkeakouluopiskelijaa. Aikojat-luokan koosta johtuen tulosta voi pitää lähinnä suuntaa antavana. Yrittäjyysintentiot vanhempien yrittäjyystaustan mukaan on esitetty kuviossa 13.

Tässä on vaikea löytää vanhempien yrittäjyystaustan ja opiskelijan yrittäjyysintention välillä yhteyttä tai suoraa vaikutusta kuten Van Auken et al. (2006) joissakin tapauksissa osoittivat yhteyden tai suoran vaikutuksen esiintymisen.

Kuvio 13 Yrittäjyysintentio vanhempien yrittäjyystaustan mukaan asteikolla 1 – täysin eri mieltä, 7 – täysin samaa mieltä

Kuviossa 14 on esitetty luokkien minäpystyvyyks vanhempien yrittäjyystaustan mukaan. Aikaisemmasta nähdään, että luokkien minäpystyvyyksien tasot olivat Työntekijät-luokassa 3,4 Työntekijästä aikojaksi -luokassa 4,4 ja Aikoijat-luokassa 4,1 tarkasteltaessa koko luokkaa. Tässä nähdään kahdessa ensimmäisessä luokassa molempien vanhempien yrittäjyystaustan minäpystyvyyttä kohottava vaikutus. Banduran (1997) mukaan saattaa olla, että jos mentori nähdään kyvykkäänä, niin vastaustilanteessa myös vastaaja arvioi omaa kyvykkyyttään korkeammaksi. Tai toisaalta koska tässä voidaan olettaa, että yrittäjyys ja yrittäminen on vastaajille tuttua lähipiiristä, voi vastaaja kokea kysytyt tehtävät helpoiksi ja siten ajatella suoriutuvansa niistä paremmin Bandura (1997).

Kuva 14 Minäpystyvyys vanhempien yrittäjyystaustan mukaan asteikolla 1 – erittäin matalat kompetenssit, 7 – erittäin korkeat kompetenssit.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

6.1 Johtopäätökset

Keskeisimmät tutkimuskysymykset olivat: korreloiko yrittäjämäinen minäpystyvyys ja yrittäjyysintention, ja voiko yrittäjyysintention selittää yhdellä tekijällä. Saatujen tulosten valossa ja valittua tilastollista menetelmää käyttäen näyttää siltä, että yrittäjyysintention ja yrittäjämäinen minäpystyvyys korreloivat. Samoin voidaan katsoa, että tässä tapauksessa yrittäjämäinen minäpystyvyys voi toimia yrittäjyysintention selittäjänä jossain määrin yksinäänkin.

Kysymykseen siitä, voidaanko tutkimusjoukkojen käyttäytymistä ja yrittäjyysintention kehittymistä ennustaa, onkin jo vaikeampi vastata. Jos tarkastellaan ilmiöitä puhtaasti tilastollisesti, vastaus on ilmeisimmin ei, koska ajallinen ulottuvuus puuttuu. Tässä kuitenkin kokonaisuutta tarkasteltaessa taustamuuttujista saatu tieto saattaisi helpottaa vastaamista joissakin tarkastelujoukoissa. Yhtä kaikki, ilman historiatietoa tai survey-tutkimuksen samojen tapausten seurantatietoja, tässä esitettyyn tutkimuskysymykseen myönteisesti vastaaminen nyt saatujen tulosten perusteella olisi arvaamista.

Asenteiden vaikutus yrittäjyysintention oli odotetun kaltainen. Nähtiin, että yrittäjyysintention ja tähän liittyvät asenteet korreloivat selvästi. Tästä saatiin vahvistusta sille, että jako tutkittaviin ryhmiin vastasi teorian testaamiseksi asetettuja tavoitteita.

Yrittäjyyskursseille tai yrittäjyyskoulutukseen osallistumisen vaikutusta minäpystyvyyteen ja edelleen yrittäjyysintention pyrittiin löytämään paitsi arvioimalla yleisesti tapausten vastauksia sekä jakamalla yrittäjyyskurssikokonaisuus pienempiin osiin kurssiaktiivisuuden perusteella. Selvänä nostavana tekijänä näkyi vapaaehtoisuuteen perustuvien yrittäjyyskurssien vaikutus tarkastelujoukoissa, joissa intention ja minäpystyvyys olivat muuten matalia.

Sukupuolen perusteella yrittäjyysintention tai yrittäjämäiselle minäpystyvyydelle ei löytynyt selvää trendiä. Toisaalta ei voida sanoa, että minkäänlaista korrelaatiotakaan ei olisi.

Perinteinen yrittäjyysintention selittäjä on roolimallina toimiva yrittäjyystaustainen vanhempi. Tässä saadut tulokset noudattelivat aikaisempien tutkimusten pääpiirteitä. Jakaumat olivat linjassa muiden taustamuuttujien kanssa. Havaintona tuloksista voi nähdä molempien vanhempien yrittäjyystaustalla olevan hienoinen yrittäjyysintentiota ja yrittäjämäistä minäpystyvyyttä nostava vaikutus. Toinen nostettava havainto on se, että 70 %:ssa tapauksista vanhemmilla ei ollut yrittäjyystaustaa ollenkaan.

Tutkimuksen validiteetin osalta voi todeta, että tässä käytetyn kaltaista aineistoa tutkijayhteisössä yleisesti mitataan tässä käytetyn kaltaisilla mittareilla. Käytetyt yksinkertaiset mittarit ovat luotettavia ja mittaukset ovat toistettavissa. Vastaukset ei käytetyssä aineistossa juuri esiintynyt.

6.2 Yhteenveto

Aiheen valintaan vaikutti voimakkaasti käytettävissä oleva aineisto. Aineiston muodostivat GUESSS-tutkimuksen vastaukset, jotka olivat raakatutkimuksena Excel-tiliä muodossa sekä kysymyslomake, joka oli tutkimuksen vastausvaiheen aikana aktiivilomake, mutta josta nyt puuttuivat aktiiviominaisuudet. Näistä lähtökohdista oli selvää, että aiheen valintaa tuli lähestyä vahvasti juuri aineiston mahdollisuudet ja rajoitukset huomioiden. Kiireisestä aikataulusta johtuen oli syytä nopeasti löytää aineistosta sellaisia elementtejä, joiden voisi ajatella muodostavan loogisen kokonaisuuden. Lyhyt katsaus tehtyihin opinnäytetöihin ja muihin tutkimuksiin osoitti, että suurin osa tällaisista tutkimuksista koski yksilön persoonallisuuteen liittyviä ominaisuuksia. Tässä kuitenkin haluttiin jotain käsitteisiin menevää. Tällaisiakin tutkimuksia löytyi kosolti, mutta nopeasti syntyi ajatus vähemmän esillä olleen minäpystyvyyden roolista. Kirjallisuuskatsauksessa esiin tullut ajatus intention selittämisestä sen joidenkin tutkimusten mukaan tärkeimmällä tekijällä, minäpystyvyydellä tuntui kiinnostavalta ja vaikutti siltä, että aineistosta saattaisi löytyä sisältöä tällaisen tutkimuksen perustaksi. Aiheen nimi pelkistyi näihin kahteen käsitteeseen minäpystyvyys ja intention. Vielä oli huomioitava edellisten lisäksi konteksti, joka tässä on suomalaiset korkeakoulut.

Teoriaosuuden laatiminen osoittautui pian melko vaativaksi, sillä esiymmärryksen saavuttaminen käsiteparille minäpystyvyys ja intentio vaati kohtalaisen määrän perehtymistä psykologiaan. Kahteen päälukuun kuitenkin pyrittiin avaamaan tiiviisti käsitteiden keskeisin sisältö. Aiheista on lähteitä loputtomasti ja olennaisimman löytäminen otti oman aikansa. Pian oli kuitenkin selvää, että on keskityttävä aiheiden urauurtaviin tutkijoihin ja heidän kirjalliseen dokumentaatioonsa ja jättää lukuisat nyanssinomaiset tyyliisuunta- ja vivahdeerot vähemmälle huomiolle.

Teorian hahmottuessa kehiteltiin tutkimuskysymyksiä ja pyrittiin näin löytämään aineistosta jokin kantava ajatus siitä mitä tutkimukselta halutaan ja että aineisto mahdollistaa sen toteuttamisen. Tutkimusmenetelmäksi valittiin kuvaileva tilastollinen menetelmä. Kysymyksiä tarkastelemalla syntyi ajatus siitä, että koska minäpystyvyyttä ja intentiota mitattiin kysymyssarjoilla, niin pitäisi löytää keino muokata otos tasaisiksi joukoiksi, joista näiden kysymysten vastausten perusteella päätelmiä voitaisiin tehdä. Jakoperusteeksi valikoitui vastaajien ura-aikomukset koska ne edustivat selkeästi toisistaan erotettavissa olevia vastaajien ajatuksia tulevaisuudesta. Muodostui kolme ryhmää. Näiden ryhmien vastauksia jäseneltiin kokonaisuuksiksi. Keskeisenä ajatuksena oli testata minäpystyvyyttä intention selittäjänä sellaisenaan ja tutkimusotoksen taustamuuttujia vaihtelemalla ja yhdistelemällä. Tarkoitus oli tarkastella yhtä muuttujaa kerrallaan yrittäjäyysintention tai toissijaisesti minäpystyvyyden kanssa tai edelliset yhdessä, menemättä kuitenkaan monimuuttujamenetelmiin.

Ensin siis määritettiin tutkimusjoukoille yrittäjäyysintention arvo. Jotta voitiin olla varmoja siitä, että jako tutkittaviin joukkoihin oli onnistunut, piti jakoa testata jollakin apumuuttujalla. Esiymmärryksen perusteella tiedettiin, että yrittäjäyysintention ja asenteet korreloivat vahvasti. Tällä varmistuttiin tutkimusjoukkojen olevan riittävän homogeenisiä yrittäjäyysintention osalta.

Saadut tulokset analysoitiin ja taulukoitiin tai esitettiin graafeina, osa tuloksista sekä taulukoitiin että esitettiin graafeina. Tässä esitys olisi voinut olla selkeämpi ja jaotellumpi, mutta toisaalta ei haluttu luoda vaikutelmaa, että joku tekijä olisi toista merkittävämpi. Ilmiöiden syihin pureutuminen vaatisi tarkennetumpia kysymyksiä, mutta tällöin

tarvittaisiin myös toisenlaisia työkalujakin. Analyysin ohuesta luonteesta huolimatta onnistuttiin löytämään korrelaatioita tai ainakin yhteyksiä teoriaan.

Luvussa 1 mainittu Wilsonin tutkimus toimi eräänlaisena aiheen mallitutkimuksena tälle tutkimukselle. Se on tehty jo paljon varhaisemmin kuin nyt lähteenä toiminut artikkeli, mutta sitä on kuitenkin pidetty uraa uurtavana tutkimuksena aiheesta. Todellisuudessa se ei esitä mitään mullistavaa, mutta sen pohjavire on lyönyt leimansa lukuisiin myöhempimpiin tutkimuksiin ja tämänkin tutkimuksen menetelmissä ja tuloksissa on paljon samaa.

6.3 Jatkotutkimussuositukset

Perinteisesti liiketalouden ja tekniikan opiskelijoiden tiedetään olevan suurimmat ryhmät puhuttaessa korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyydestä. Aineiston kuvailusta nähtiin, että nämä ryhmät olivat aktiivisimmat vastaajat tässä GUESSS-tutkimuksessa, mutta myös lääke- ja terveystieteen opiskelijoiden vastausaktiivisuus oli verrattain korkea. Tässä olisi selvästi kysyttävä, että onko kysymys lääke- ja terveystieteiden opiskelijoiden kiinnostuksesta yrittäjyyttä kohtaan vai aktiivisuus ylipäänsä vastata kyselytutkimuksiin. Vai onko olemassa jokin muu syy? Kiehtovana ajatuksena on, että lääke- ja terveystieteen alan opiskelijat näkevät alansa rakennemuutoksessa liiketoimintamahdollisuuksia ja ovat jo opiskeluissaan huomioimassa yrittäjyyden uravaihtoehtona ja ovat tästä syystä aktiivisia vastaajia. Ja jos näin on, niin millaiset valmiudet lääke- ja terveystieteiden oppilaitoksilla on vastata mahdollisiin tarpeisiin tarjota yrittäjyyskoulutusta näille opiskelijoilleen. Ylipäänsä eri koulutusalojen opiskelijoiden yrittäjyysintentioiden tutkimusta ei ole tehty samalla innolla ja laajuudella kuin monen muun opiskelijayrittäjyyden aiheen kanssa on menetelty.

LÄHTEET

Ajzen, I., & Fishbein, M. 1980. Understanding attitudes and predicting social behaviour. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Ajzen, I. 1991. The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 50 (2), 179 – 211.

Ajzen, I. & Fishbein, M. 2004. Questions raised by reasoned action approach: Comment on Odgen (2003). *Health Psychology*, 23 (4), 431 – 434.

Aldrich, H. E., & Martinez, M. A. 2001. Many are called, but few are chosen: An evolutionary perspective for the study of entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 25 (4), 41 – 56.

Bandura, A. 1977. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, Vol. 84 (2), p. 191-215.

Bandura, A. 1997. *Self-efficacy: The Exercise of Self-control*. New York: W.H. Freeman
 Boyd, N. & Vozikis, G. 1994. The Influence of Self-Efficacy on the Development of Entrepreneurial Intentions and Actions. *Entrepreneurship Theory and Practice*. Vol. 18. pp. 63-90.

Bullough, A., Renko, M., & Myatt, T. 2014. Danger Zone Entrepreneurs: The Importance of Resilience and Self-Efficacy for Entrepreneurial Intentions. *Entrepreneurship Theory and Practice*. 5. pp. 473-499.

Chen, C., Greene, P., Crick, A. 1998 Does entrepreneurial self-efficacy distinguish entrepreneurs from managers? *Journal of Business Venturing*, 13, pp. 295-316.

Fayolle, A., Gailly, B., Lassas-Clerc, N. 2006. Assessing the impact of entrepreneurship education programmes: A new methodology. *Journal of European Industrial Training*, 30 (8/9), 701 – 720.

Fishbein, M., & Ajzen I. 1975. *Belief, attitude, intention and behavior: an introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Frese, M. Towards a psychology of entrepreneurship—An action theory perspective *Foundations and Trends in Entrepreneurship*, 5 (6) (2009), pp. 437-496.

Fayolle, A. & Gailly, B. 2013 The Impact of Entrepreneurship . Education on Entrepreneurial Attitudes and Intention: Hysteresis and Persistence. *Journal of Small Business Management*. doi 10.1111/jsbm.12065

Gartner, W. B. (1985). A conceptual framework for describing the phenomenon of new venture creation. *Academy of Management Review*, 10 (4), 696 – 706.

Gartner, W. B. (1989). “Who is an entrepreneur?” is the wrong question. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 13 (4), 47 – 68.

Henley, A. 2005. From Entrepreneurial Aspiration to Business Start-up: Evidence from British Longitudinal Study. *Academy of Entrepreneurship Journal* 10 (1-2).

Hisrich R., Langan-Fox J., Grant S. 2007. Entrepreneurship research and practice: A call to action for psychology *American Psychologist*, 62 (6), pp. 575-589.

Judge, T., Bono, J. 2001. Relationship of core self-evaluations traits—Self-esteem, generalized self-efficacy, locus of control, and emotional stability—With job satisfaction and job performance: A meta-analysis *Journal of Applied Psychology*, 86, pp. 80-92

Kautonen, T., van Gelderen, M., Tornikoski, E. 2013. Predicting entrepreneurial behavior: A test of the theory of planned behavior. *Applied Economics*, 45 (6), 697-707.

Kautonen, T., van Gelderen, M., Fink, M. 2015. Robustness of the theory of planned behavior in predicting entrepreneurial intentions and actions. *Entrepreneurship Theory and Practice*. Volume 39, Issue 3. 655-674. ISSN 1042-2587 (printed). DOI: 10.1111/etap.12056.

Kolvereid, L., Isaksen, E. 2006. New business start-up and subsequent entry into self-employment. *Journal of Business Venturing*, 21 (6), 866-885.

Krueger, N. F., & Carsrud, A. L. 1993. Entrepreneurial intentions: Applying the theory of planned behavior. *Entrepreneurship and Regional Development*, 5 (4), 315 – 330.

Krueger, N., Reilly, M., Carsrud, A. 2000. Competing Models of Entrepreneurial Intentions. *Journal of Business Venturing*. 15(5-6), 411-418.

Lee, L., Wong, P., Foo, M., Leung, A 2011. Entrepreneurial Intentions: The Influence of Organizational and Individual Factors. *Journal of Business Venturing* 6 (1), 124-136.

Lent, R., Brown, S., Hackett, G. Toward a Anifying Social Cognitive Theory of Career and Academic Interest, Choice, and Performance. *Journal of Vocational Behavior*, 45 (1) (1994), pp. 79-122.

Liles, P 1974. Who are entrepreneurs? MSU Business Topics, Michigan State University.

Low, M. B., & MacMillan, I. C. 1988. Entrepreneurship: Past research and future challenges. *Journal of Management*, 14 (2), 139 – 162.

Moberg, K., 2012. An Entrepreneurial Self-Efficacy Scale with a Neutral Wording, SMG Working Paper No. 6/2012, Department of Strategic Management and Globalization, Copenhagen Business School. ISBN: 978-8791715-82-9.

Newman, A., Obschonka, M., Schwaz, S., Cohen, M., Nielsen, I. 2019. Entrepreneurial self-efficacy: A systematic review of the literature on its theoretical foundations, measurement, antecedents, and outcomes, and an agenda for future research. *Journal of Vocational Behavior*, Volume 110, Part B, pp. 403-419.

do Paço, A., Ferreira, J., Raposo, M., Rodrigues, R.G. and Dinis, A. 2011. 'Entrepreneurial intention among secondary students: findings from Portugal', *Int. J. Entrepreneurship and Small Business*, Vol. 13, No. 1, pp.92-106.

Pihkala, T., Ruskovaara, E. & Hytti, U. 2016. GLOBAL UNIVERSITY ENTREPRENEURIAL SPIRIT STUDENTS' SURVEY, National Report 2016 FINLAND. LUT Scientific and Expertise Publications, Reports, 69, Lappeenranta University of Technology.

Shane, S. 2003. *A General Theory of Entrepreneurship – The Individual Opportunity Nexus*. Edward Elgar Publishing Limited. United Kingdom.

Sniehotta, F.F., Pressau, J., Araújo-Soares, V. 2014. Time to retire the theory of planned behaviour. *Health Psychology Review* 8(§1): 1-1-7.(2014).

Suomalainen, S., Stenholm, P., Kovalainen, A., Heinonen, J. & Pukkinen, T. 2016. *Global Entrepreneurship Monitor. Finnish 2015 Report. Series A Research Reports A 1/2016* University of Turku. <https://tem.fi/documents/1410877/2132284/GEM+2015/272cebde-1b2c-4fef-949e-f3609f0fbfa3>.

Suomen virallinen tilasto (SVT): *Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot* [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7644. 2017, Liitetaulukko 2. Tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijat ja suoritettut tutkinnot koulutussektorin ja sukupuolen mukaan 2017. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 15.11.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/opiskt/2017/opiskt_2017_2018-11-29_tau_002_fi.html.

Uutela, A. 2017. Perustellun toiminnan lähestymistapa ja terveystyötöiden muutos. Seminaariesitys. Terveystyötöiden päivät. Helsinki, 1.11.2017. [Viitattu 15.10.2019]. Saatavissa:

file:///C:/Users/Omistaja/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/IE/3TQLZ5XV/AnttiUutela_keynote.pdf

Van Auken, H., Fry, F. & Stephens, P. 2006. The influence of role models on entrepreneurial intentions. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 11 (2), 157-167.

Vesala, K. M. 1992. Pienyrittäjien kontrollipremissit – Sosiaalipsykologinen tarkastelu. *Soveltavan psykologian monografioita 5*, Suomen psykologinen seura, Helsinki.

Wagner, J. 2004. "Nascent Entrepreneurs," IZA Discussion Papers 1293, Institute of Labor Economics (IZA).

Wilson, F., Kickul, J. Marlino, D. 2007. Gender, Entrepreneurial Self-efficacy, and Entrepreneurial Career Intentions: Implications for Entrepreneurship Education. *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 31 , pp. 387-406.

Wang, C., Wong, P. 2004. Entrepreneurial Interest of Students in Singapore. *Technovation* 24 (2), 161-172.

Wright von, G. H. 1976. Determinismi ja ihmistutkimus. Teoksessa Tuomela, R. ja Patoluoto, I. (toim.) *Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet osa 2*. Gaudeamus.

Zhang, Y., Duijsters, G.M., Cloudt, M. 2013. The Role of Entrepreneurship education as a Predictor of University Students' Entrepreneurial Intentions. *International Entrepreneurship and Management Journal* 9 (1), 1-19.

Zhao, H. Seibert, S., Hills. G. 2005. The Mediating Role of Self-Efficacy in the Development of Entrepreneurial Intentions. *Journal of Applied Psychology* 90 (6), 1265-1272.

